ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЦКІУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКІ

№76 (24.202) ● 2021 гъэм мэкъуауэгъуэм (июным) и 26, щэбэт ● Тхьэмахуэм щэ къыдокІ ● И уасэр зы тумэнщ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балъкъэрым и лІыщхьэр хэтащ щІыналъэхэм зегъэужьыным теухуа Урысейпсо семинар-зэІущІэм

ЩІыналъэхэм псэупІэ ухуэнымрэ инфраструктурэм зегъэужьыным щызрагъэхъулІэхэм щытепсэлъыхьа Урысейпсо зэІущІэу УФ-м и Правительствэм и Зэзыгъэлу центрым щекІуэкІам КъБР-м и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек хэтащ.

УРЫСЕЙМ и Президентым къигъэува къалэнхэр гъэзэщІэным теухуауэ щыта зэІущІэр къызэрагъэпэщащ УФ-м и Правительствэмрэ Къэрал Советым «Хуэныгъэр, псэупІэ-коммуналнэ хозяйствэр, къалэ кІуэцІыр» и комиссэмрэ.

Семинарым хэтхэм я къалэн нэхъыщхьэр къэралым зегъэужьыныжьмкІэ щыІэ хэкІыпІэхэм унафэ ятещІыхьыныinjр, дэтхэнэ зы щІыналъэми тещІыхьауэ ахэр убзыхуныinjр.

ЗэІущІэм къырихьэлІащ Президентым и Администрацэм и Унафэщ1ым и яп1э къуэдзэ Президентымрэ Правительствэмрэ урысей ухуэныгъэ Іэнатіэм зэфІэкІышхуэ зэрыхалъагъэр. Абы къыхэкІыу къэрал унафэщІхэм нэхъапэм апхуэдэ зэм къэмыхъуауэ мыпхъу, мардэ-хабзэ дэІепыкъуныгъэхэр а унэтІыныгъэм хухах, адэкІи зегъэужьыным зыщІагъакъуэ.

Кириенкэ Сергей къыхигъэщхьэхІащ къагъэува къалэнхэр гъэзэщІа хъун папщІэ щІыналъэхэм я унафэщІхэм куэд зэрелъытар икІи къыхигъэщащ семинарым хэтхэр Іэнатіэм нэхъри зегъэужьыным хуэунэтІауэ купщІафІэу лэжьэнгъэ зэригуапэри.

Лъэпкъ проектхэр гъэзэщІэным хуэунэтІа къэрал программэр зыхуэгъэпсар псэупІэ ухуэнымрэ щІыналъэхэм зегъэужьыныinjрэ, а мурадыр дэтхэнэ зы цІыхуми екъэлІауэ щытыныinjр, Абы и лъабжьэщ дэтхэнэ зы унагъуэми и псэупІэр иригъэфІэхуэныкІэ Іэмал етыныр, щІыпІэхэр, муниципалитетхэр зэІузэпэщ щІыныр.

Семинар-зэІущІэр зытеухуа Іуэхуэхэр зэпкърихыу къэпсэлъащ Хуснуллин Марат. Абы къиІэнІуащ Правительствэмрэ щІыналъэхэм я Іэтащхьэхэмрэ я пащхьэ къыт къалэн нэхъыщхьэхэр: ахэр къалэ псоми тыншыпІэхэр къыщызэгъэпэщыныinjр, транспортым и лэжьыгъэр дэнэ щІыпІи тэмэму щызэтеухуэнырщ, цІыхуэхэм я псэукІэр егъэфІэкІуэнырщ, шыпагъуэншагъэр къэІэтыныinjр.

«ПсэупІэхэм я дэтхэнэ етхуанэ метр зэбгрыуэнатІэри щІэуэ ухуэныр ар икъукІэ къалэн гугъущ, ауэ пхуэгъэзэщІэнущ. Псори зэлъытыжар дэ а лэжьыгъэм дызэрыпэрытыну щыкІэрщ, лэжьыгъэр тэмэму зэрызэтедухуэрщ, ІуэхущІэгъуэхр фи гъусэу а къалэныр зэрывгъэзэщІэнурщ. Зыхуэдгъэувыж мурадхэм далъэІэсыным и лъабжьэр щІыналъэхэм я унафэщІхэр а лэжьыгъэм зэрехъулІэрщ», - жиІащ Правительствэм и УнафэщІым и яп1э къуэдзэм.

Семинар-зэІущІэм и лэжьыгъэм хэтхэм гупурэ загугъэшри, зыхэплъэну ягъэпсаа Іуэхуэхэр зэпкърахащ. Абыхэм къухальхьэ жэрдэмхэр щызэпалъытыжа зэІущІи ирагъэкІуэкІыжащ.

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1анІэ.

Оперативнэ штабым и зэхуэсым

Къэбэрдей-Балъкъэрым и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек видеоконференц мардэм тету мэкъуауэгъуэм и 23-м иригъэкІуэкІащ Коронавирус уз зэрыщІалэм Къэбэрдей-Балъкъэрым зыщемыгъэбгъуным хуэунэтІа лэжьыгъэхэр къызэгъэпэщыным, а узыфэм пэщІэтыным теухуа Іуэхухэр зэкІэлъызыгъакІуэ оперативнэ штабым и зэІущІэр.

КЪЭБЭРДЕЙ-БАЛЪКЪЭРЫМ и Іэтащхьэм къыхигъэщащ вакцинэр цІыхухэм ешъэрэкІыу зэрыхалъхьэр: республикэм а мастэр зыхалІуауэ исхэр мин 56-м щІигъащ, етІуанэ хэлъхьэгъуэр - цІыху мин 37-м.

Мэкъуауэгъуэм и 23-м ирихьэлІэу коронавирус узыфэ зэрыщІалэр цІыху 24695-м къайуэлІауэ къахутащ, зы жэщмахуэм къриубыдэу - 27-м къапкърыхьащ; 23876-р хъужащ, 490-р илыкІащ. Коронавирусыр япкърытмэ зэхагъэкІын папщІэ республикэм и лабораторэхэм къэпщытанагъэу мин 570-м щІигъу щагъэкІуэкІащ, махуэ къэс цІыху минитІ хуэдизым тестэр ят. Госпиталхэм медицинэ дэІепыкъуныгъэ щагъуэт сымаджэ 283-м, абыхэм ящыщу 42-м реанимацэхэм щоІэзэ. Узыфэр зыпкърытхэр щагъэхъуж госпиталитІым псори зэхэту гъуэлъпІэ 314-рэ щІэтщ.

Мардэ пыухыкІахэр республикэм щыгъэуэныным теухуа Іуэхуэхэм тепсэлъыхьащ. «Роспотребнадзор»-м и управленэу КъБР-м щыІэм и унафэщІ Пагуэ Жыраслъэн жиІащ нобэм ирихьэлІэу щыІэ щытыкІэр къэпльытэмэ, мардэ тКлийхэр республикэм щумыгъэувми хъуну. Абы къыхигъэщхьэхуІащ вакцинэр цІыхум и фІэфІныгъэр къэлъытауэ хэлъхьэн зэрыхуейр, апхуэдэу щытми, къэралым и щІыналъэ куэдым мастэр зыхрагъэІуным цІыхухэр тезыгъэгушхуэ Іэмалхэр къызэрыщагъэсэбэпыр. Къапщтэмэ, коронавирусым пэщІэтыф мастэр зи лэжьакІуэ псоми халъхьа шхапІэхэм Іэмал яІэ хъущ Іуэхутхьэбзэхэр нэхъыфІу щыхуащІэхэм, нэхъ шынагъуэншэхэм ящыщу ыкІыпытэну. ЕджапІэ нэхъыщхьэхэм я егъэджакІуэхэу вакцинэр зыхэзымыгъэльхьаэр я Іэнатіэм пэІащІэу пажьэн куэйуэ хуагъэувынкІэ хъунущ. Пагуэм апхуэдэуи Мусльымэнхэм я дин Іуэхущ1апІэмрэ Урыс православнэ члисэмрэ я унафэщІхэм захуигъэзащ эпидемиологие щытыкІэрефІэкІуэжьыукІэ цІыху куэд зыхэт дин хуэІуэхущІэхэр ирамыгъэкІуэжкІыну.

КЪБР-м цІыхухэр егъэджэныжьмкІэ, щІэныгъэмрэ щІалэгъуалэм я ІуэхуэхмкІэ и министр Езауэ Анзор и гугъу ищІащ куэрыт еджапІэхэр къэзыухэм я гуфІэгъэу пшыхьэхэр къызэрызэрагъэпэщыну щІыкІэм: республикэм и курыт еджапІэ 41-м махуэшхуэхэр класситІ-щы нэхъ зэтримыхьэурэ щрагъэкІуэкІыну я мурадщ. Абы къыдэкІуэу, курыт еджапІэхэр къэзыуухэр щІегъу КЪБР-м и Іэтащхьэм и Указым зэуэ зэхуэсыну хуит ищІ бжыгъэм - ахэр 50-м щІигъу хъунукъым. А Іуэхум техуауэ Оперативнэ штабым унафэ кІыщтащ курит еджапІэхэм гуфІэгъэу пшыхьэхэр зэзыухэм, щІыпІэкІэ зэтемыхуэурэ ирагъэкІуэкІыну хуит ящІыну.

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1анІэ.

● КЪБР-м и Парламентым

Зыгъэпсэхупіэхэм зэрызрагъэужьыр

КъБР-м и Парламентым и УнафэщІ Егоровэ Татьянэ иригъэкІуэкІа зэІущІэм депутатхэр щедэІуащ «Къэбэрдей-Балъкъэрым и туризмэм и Іуэхуэкіэ» КЪБР-м и Законыр зэрагъэзащІэм. Абы теухуауэ къэпсэлъащ КъБР-м зыгъэпсэхупІэхэмрэ туризмэмкІэ и министр Щоджэнцыкіу Мурат.

ЗЭУЩІЭМ къыщыхэщащ республикэм туризм Іуэхур щызезыгъакІуэ дафтэр нэхъыщхьэр 2008 гъэм мазаем и 29-м къащтауэ щыта «Къэбэрдей-Балъкъэрым и Іуэхуэкіэ» КЪБР-м и Законыр зэрыарар. Абы тету а Іуэхур къызэрагъэпэщ, зыгъэпсэхуакІуэхэм я узышагъэмрэ шынагъуэншагъэмрэ ирагъэфІакІуэ, щІыуэпс, щэнхабзэ хъугъуэфІыгъуэхэр хъумэным кІалъэупІ. Законыр адэкІи зэрырагъэфІэкІуэнум теухуауэ министерствэм законопроект игъэхьэ-зыращ икІи а зэхъуэкІыныгъэхэм КъБР-м и Парламентыр зэрыхуейр къыхалъхьэнущ.

- Къыхэзгъэщыну сыхуейт зыгъэпсэхуакІуэхэм я шынагъуэншагъэр нэхъыфІу къызэгъэпэща хъун щхьэкІэ, КЪБР-м зыгъэпсэхупІэхэмрэ туризмэмкІэ и министерствэм КЪБР-м и Парламентым Физическэ щэнхабзэмкІэ, спортымрэ туризмэмкІэ и комитетыр и гъусэу, мы зэманым елэжьын зэриухыр УФ-м Административнэ хабзэхэм емыгъэбэкъуэныжьмкІэ и кодексым зэхъуэкІыныгъэхэр зэлъытхьэныжьмкІэ жэрдэмыр. Ар теухуащ бгъэдыхьэпІэнщэ щІыпІэ къуейцІейхэм щызекІуэну мурад зыщІхэм Урысейм и МЧС-м и щІыналъэ Іэнатіэм хъыбар ирагъэщІэн зэрыхуейм, ар зымыщІэм жэуап зэрырагъэхьынум, - жиІащ Щоджэнцыкіу.

Апхуэдэуи министрым дыщІигъащ гъэзэгугъэльагъуэхэмрэ зыплъыхьакІуэхэм яхэт зэдзэкІакІуэхэмрэ я лэжьыгъэр къызэщІэзыубыдэ федеральнэ законодательствэм зэхъуэкІыныгъэхэр халъхьэну зэрамурадыр.

Щоджэнцыкіу Мурат жиІащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и зыгъэпсэхупІэхэм Іуэхущ1апІэ 200-м щІигъу къызэрызэщІаубыдэр, абыхэм ящыщу 183-м псоми зэхэту цІыху мин 16 зэрыщІэхуэр.

Министрым къызэрыхэщамкІэ, республикэр нэхъыбэу зэрыщІэрыІуэ зыгъэпсэхупІэхэм ящыщ «Налшык» курортыр, Іэщащхэмахуэ лъапэр, Джылы-Су щыпІэр, Гуэл щхьэантІэхэр.

2020 гъэм къриубыдэу Къэбэрдей-Балъкъэрым зыщагъэпсэхуащ цІыху мин 540-м - ар процентэ 10-кІэ нэхъ мащІэщ ипэ ита илъэсым щыІам нэхърэ. Ар зи зэрану къальытэр коронавирусращ. ЗыгъэпсэхупІэхэм ягъуэта хэщІыныгъэр къальытэри, къэрал дэІепыкъуныгъэ республикэм кІыІэрыхьащ. 2021 гъэм и ягъэ мазищым къызэрыгъэльэгъуамкІэ, щІытыкІэр нэхъыфІ хъужащ - 2019 гъэм ебгъапщэмэ, процент 70 къыгъэлъэгъуащ.

Министрыр тепсэлъыхьащ къэкІуэну зэманым ягъэзэщІэну я мурад инвестицэ Іэхуэхэми. Абыхэм ящыщу гъэм и сыт хуэдэ зэманми лажьэ, узынщагъэр щрагъэфІакІуэ «Джылы-Су» бгы зыгъэпсэхупІэмрэ Ипщэ Гуэл щхьэантІэхэм сыт хуэдэ зэманми зэІуэхуэ щытыну и зыгъэпсэхупІэмрэ къызэгъэпэщыныр.

Къэпсэлъэн иуха ныжь, Щоджэнцыкіум **Егоровэ Татьянэ** тыгъэ хуищІащ Къэбэрдей-Балъкъэрым къэзыгъэлъагъуэ дамыгъэхэм ящыщу щІэуэ къыдагъэкІа саугъэтыр.

КЪБР-м и Парламентым и УнафэщІым министрым еупщІащ республикэм щылажьэ санаторэхэм яІэ зэфІэкІыр зыхуэдэм, дызэрыт илъэсым коронавирус узыфэм нэхъри зиубгъу хъумэ, зыгъэпсэхуакІуэу яІэну зыщыгугъым и бжыгъэм.

Щоджэнцыкіу Мурат жиІащ республикэм санаторэу 4 зэрыщылажьэр икІи псоми вагъуитым къыщыщІэдзауэ плІым нэс зэраІэр. Туризмэм теухуауэ министрым къыхигъэщащ 2019 ельытауэ 2021 гъэм щыналъэм зыщызыгъэпсэхуэхэм процент 15-кІэ зэрыхэхьэнур.

КЪБР-м и Парламентым и УнафэщІым и къуэдзэ **Жанатаев Сэлим** жиІащ бгы туризмэм я инструктурхэр щагъэхьэзыр еджапІэхэр япэм зэрыщыІар икІи щІэупщІащ а Іуэхур яублэжьынымкІэ министерствэм иІэ мурадхэм. Щоджэнцыкіум жиІащ «УФ-м и туризмэм и Іуэхуэкіэ» УФ-м и Законым халъхьэ зэхъуэкІыныгъэхэр къащтэмэ, министерствэм зыплъыхьакІуэхэм я гъэзэгугъэльагъуэхэм лжьэну хуит зыщІ тхьилъ ирату щадэзнущ, абы хуемыджам ар къыІэрыхэзнущ.

КЪБР-м и Парламентым Егъэжьныгъэмкіэ, щІэныгъэмрэ щІалэгъуалэм я Іуэхуэхэмкіэ и комитетым и Унафэщі **Емуз Нинэ** къиІэтащ сабий зыгъэпсэхупІэхэм зэрызрагъэужьыныгъэмрэ зыгъэпсэхуакІуэхэм зы хъыбарегъащІэ центр къахэзгъэпэщын зэрыхуейм. Министрым къыхигъэщащ республикэм сабийхэм я зыгъэпсэхугъуэр яхьыззыгъэпэщ Іуэхуакіэхэр республикэм зэрыщыІэр. Абы дыщІигъуащ портал къызэІуахыным министерствэр зэкІэ зэремылэжьар, ауэ щІалэгъуалэр нэхъыбэу щыжьыджэр социальнэ сетхэмкІэ туризмэм епха Іуэхуэхэр зэрагъэкІуагъэр.

Депутатхэр щІэупщІащ республикэм зыщызыгъэпсэхуэхэм хуащІэ Іуэхутхьэбзэхэр зыхуэдэм, инвестицэхэр къызэрырашалІэм, нэгъуэщІхэми. Жалахэр къэльытауэ, КЪБР-м и Парламентым и унафэр къащтащ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-Іуэхущ1анІэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутатхэм гу зылъатапхъэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и зи чэзу зэІущІэр 2021 гъэм мэкъуауэгъуэм и 29-м екІуэкІынущ.

ЩІыщІэдзэнур сыхьэти 10-рщ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-Іуэхущ1анІэ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и лІыщхьэр хэтащ щІыналъэхэм зегъэужьыным теухуа Урысейпсо семинар-зэІущІэм

ЩІыналъэхэм псэупІэ ухуэнымрэ инфраструктурэм зегъэужьыным щызрагъэхъулІэхэм щытепсэлъыхьа Урысейпсо зэІущІэу УФ-м и Правительствэм и Зэзыгъэлу центрым щекІуэкІам КъБР-м и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек хэтащ.

УРЫСЕЙМ и Президентым къигъэува къалэнхэр гъэзэщІэным теухуауэ щыта зэІущІэр къызэрагъэпэщащ УФ-м и Правительствэмрэ Къэрал Советым «Хуэныгъэр, псэупІэ-коммуналнэ хозяйствэр, къалэ кІуэцІыр» и комиссэмрэ.

Семинарым хэтхэм я къалэн нэхъыщхьэр къэралым зегъэужьыныжьмкІэ щыІэ хэкІыпІэхэм унафэ ятещІыхьыныinjр, дэтхэнэ зы щІыналъэми тещІыхьауэ ахэр убзыхуныinjр.

ЗэІущІэм къырихьэлІащ Президентым и Администрацэм и УнафэщІым и яп1э къуэдзэ Президентымрэ Правительствэмрэ урысей ухуэныгъэ Іэнатіэм зэфІэкІышхуэ зэрыхалъагъэр. Абы къыхэкІыу къэрал унафэщІхэм нэхъапэм апхуэдэ зэм къэмыхъуауэ мыпхъу, мардэ-хабзэ дэІепыкъуныгъэхэр а унэтІыныгъэм хухах, адэкІи зегъэужьыным зыщІагъакъуэ.

Кириенкэ Сергей къыхигъэщхьэхІащ къагъэува къалэнхэр гъэзэщІа хъун папщІэ щІыналъэхэм я унафэщІхэм куэд зэрелъытар икІи къыхигъэщащ семинарым хэтхэр Іэнатіэм нэхъри зегъэужьыным хуэунэтІауэ купщІафІэу лэжьэнгъэ зэригуапэри.

Лъэпкъ проектхэр гъэзэщІэным хуэунэтІа къэрал программэр зыхуэгъэпсар псэупІэ ухуэнымрэ щІыналъэхэм зегъэужьыныinjрэ, а мурадыр дэтхэнэ зы цІыхуми екъэлІауэ щытыныinjр, Абы и лъабжьэщ дэтхэнэ зы унагъуэми и псэупІэр иригъэфІэхуэныкІэ Іэмал етыныр, щІыпІэхэр, муниципалитетхэр зэІузэпэщ щІыныр.

Семинар-зэІущІэр зытеухуа Іуэхуэхэр зэпкърихыу къэпсэлъащ Хуснуллин Марат. Абы къиІэнІуащ Правительствэмрэ щІыналъэхэм я Іэтащхьэхэмрэ я пащхьэ къыт къалэн нэхъыщхьэхэр: ахэр къалэ псоми тыншыпІэхэр къыщызэгъэпэщыныinjрэ, транспортым и лэжьыгъэр дэнэ щІыпІи тэмэму щызэтеухуэнырщ, цІыхуэхэм я псэукІэр егъэфІэкІуэнырщ, шыпагъуэншагъэр къэІэтынырщ.

Къэралым зегъэужьыным япэ щигъэщІыпхьэ Іуэхуэхэм я гугъу щищІым вице-премьерым къыхигъэщхьэхыкІащ псэупІэ къищэхуэныкІэ Іэмалыр, абы зэрыхудахъуэ ипотекэри хэту, дэтхэнэми иІэн зэрыхуейр, щхьэзакъуэ ухуэныгъэ Іэнатіэм, щІыналъэхэм зэдзуэу зегъэужьыныр, къэзахэ хъуэ, ущыпсэуну дзыхьщІыгъуэдж унэхэм щыпсэухэр абыхэм къыщІэгъэІэпхъуэкІыным хуэгъэпса программэр гъэзэщІэнрэ, нэгъуэщІ зэкІыпІэхэр къэгъэщхьэпэныр. ПсэупІэ ухуэным и гугъу щищІым, Вице-премьерым гульытэ хэха хуищІащ транспорт инфраструктурэм зегъэужьынни, щІыналъэхэр тэмэму зэпыщІа хъун папщІэ.

Хуснуллин Марат и докладым и Іыхьэ нэхъыщхьэр триухуащ ухуэныгъэхэр езыгъэкІуэкІхэм административнэ хьэлъэу ятещІэр гъэмэщІэным, ухуэныгъэм щеуваліэкІэ Іэмал имыІэу ягъэззэщІэн хуей хабзэу щыІэхэр гъэмэщІэным, къэрал заказхэр зыгъэзащІэхэм мылькур къызэрагъэсэбэпын хуей щыкІэхэм ятеухуауэ хуагъэув Іуэхуэхэм, мыбдежьым зи Іуэху нэхъ дзэзыгъэкІыф щыналъэхэм лжьэныгъэ и пІалъэкІэ щапхъэ ятехыным.

«ПсэупІэхэм я дэтхэнэ етхуанэ метр зэбгрыуэнатІэри щІэуэ ухуэныр ар икъукІэ къалэн гугъущ, ауэ пхуэгъэзэщІэнущ. Псори зэлъытыжар дэ а лэжьыгъэм дызэрыпэрытыну щыкІэрщ, лэжьыгъэр тэмэму зэрызэтедухуэрщ, Іуэхущ1эгъуэхр фи гъусэу а къалэныр зэрывгъэзэщІэнурщ. Зыхуэдгъэувыж мурадхэм далъэІэсыным и лъабжьэр щІыналъэхэм я унафэщІхэр а лэжьыгъэм зэрехъулІэрщ», - жиІащ Правительствэм и УнафэщІым и яп1э къуэдзэм.

Семинар-зэІущІэм и лэжьыгъэм хэтхэм гупурэ загугъэшри, зыхэплъэну ягъэпсаа Іуэхуэхэр зэпкърахащ. Абыхэм къухальхьэ жэрдэмхэр щызэпалъытыжа зэІущІи ирагъэкІуэкІыжащ.

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1анІэ.

КъБР-м и Іэтащхьэм иригъэкІуэкІащ «муниципальнэ сыхьэт»

КІуэкІуэ Казбек мэкъуауэгъуэм и 23-м иригъэкІуэкІащ зи чэзу «муниципальнэ сыхьэт» зэІущІэр. Муниципальнэ зэгухьэныгъэхэм я Іэтащхьэхэм щепсэлъа зэІущІэм хэтащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщ1ым и яп1э къуэдзэ Къуныжь МуІзед, КъБР-м и Іэтащхьэм и Администрацэм и Унафэщі Къуэдзокъуэ Мухьэмэд, КъБР-м узынщагъэр хъумэныжьмкІэ и министр Къалэбатэ Рустам, КъБР-м лэжьыгъэмрэ щІыхуэхэм социальнэ я лъэныкъуэкІэ щащхьэщыжьныжьмкІэ и министр Асанов Алим.

ЗЭХУЭСЫМ щызэпкъраха Іуэху нэхъыщхьэхэм ящыщщ вакцинэр цІыхуэхм яхэлъхьэныр зэрекІуэкІыр. Къалэбатэ Рустам зэрыжиІамкІэ, иужьрей жэщ-махуэм нэхъ мащІэ хъуакъым мастэр зыхезыгъалъхьэхэм я бжыгъэр, ику иту къащтэмэ, зы жэщ-махуэм къриубыдэу республикэм ар зыщыхрагъэІу цІыху мини 2,5-м щІигъым.

ЦІыхуэхэр Іэнатіэкіэ къызэрэпэщыным екъэлІа щытыкІэр 2019 гъэм и пэ къыхуэу зэрыщытам хуэкІуэжу Іуэхур зэтеухуэжьым зэрехъулІэм и гугъу ищІащ Асанов Алим. Къапщтэмэ, лэжьыгъэмрэ цІыхуэхэм социальнэ и лъэныкъуэкІэ къащхьэщыжьныжьмкІэ министрым жиІащ 2021 гъэм мэкъуауэгъуэм и 15-м ирихьэлІэу лэжьэлІэнщэхэм я бжыгъэр 26560-рэ хъууэ зэратхар, зэрыІэнатІэнщэм щхьэкІэ пособиехэр ират цІыху 5833-м. Абы къыхигъэщащ 2019 гъэм ирихьэлІэу Іэнатіэ Іутахэм я бжыгъэм хуэдиз лэжьыгъэкІэ къызэрагъэпэщыжьын хуейуэ УФ-м и Президентым щІыналъэхэм къалэн къащтыныгъэ. «Спутник V», «ЭпиВакКорона», «КовиВак» фІэщыгъэхэр зиІэ вакцинэхэр мы илъэсыр зэрыщІидзэрэ цІыхухэм щыхалъхьэ ди хэкуми хамэ щыналъэхэми. Къэныкъуэгъэзэу къэнакъым Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэухэри. Мастэр хэлъхьэным псом хуэмыдэу гульытэшхуэ хуащІ мы гъэмахуэм, цІыху куэдым зэхэзекІуэ щаІэ зыгъэпсэхугъуэ лъэхъэнэм. Апхуэдэу вакцинэхэр зыхрагъалъхьэ медицинэ, егъэджэныгъэ, социальнэ Іэнатіэхэм я лэжьакІуэхэм.

Дыгъуасэ апхуэдэ мастэхэр зыхрагъалъхьэ Налшык дэт Печатным и унэм и Іэщ1агъэлІэхэм. Ипэкіи, илъэсым и пІэщІэдзэм, журналистхэм ящыщ куэдым зыхрагъэІуащ вакцинэр. Иджы ар ялъэІэсащ Іэнатіэм и лэжьакІуэ пщІы бжыгъэхэм. Абыхэм халъхьащ «Спутник V», «ЭпиВакКорона» вакцинэхэр, щхьэж зэрыхуэзыІуэм елытауэ. Дохутырхэм къызэрыжраІамкІэ, къыкІэлъыкІуэ мастэ хэлъхьэгъуэр тхьэмахуищ дэкІмэ щыІэнущ.

Уз зэрыщІалэ лІэужьыгъуэщІэм пэщІэтыну псори зыщыгугъ вакцинэр сэбэн Тхьэм ищІ!

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

Наркотикхэм япэщІэтынымкІэ комиссэм и зэІущІэ

КъБР-м и Іэтащхьэм иригъэкІуэкІащ республикэм Наркотикхэм япэщІэтынымкІэ и комиссэм и зэІущІэр.

ЗЭХУЭСЫМ хэтащ КъБР-м и Парламентым и Унафэщі **Егоровэ Татьянэ**, УФ-м и Президентым и полномочнэ лІыкІуэу Кавказ Ищхьэрэ федеральнэ округым щыІэм и аппаратым и федеральнэ инспектор нэхъыщхьэ **Мэкъуауэ Тимур**, республикэм и властым и Іуэхущ1акІуэ, муниципальнэ органхэм, хабзэхъумэ, къарузехьэ Іэнатіэхэм я унафэщІхэр.

Іуэху нэхъыщхьэхэм ящыщу зэІущІэм щыхэплъащ щІалэгъуалэр, ныбжьыщІэхэр наркотикхэм ящыхъумэным хуэгъэза лэжьыгъэхэр зэрекІуэкІыным. КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министр **Къумахуэ Мухьэдин** къыщыпсалъэм къыхигъэщащ сытКІи зыхуей хуагъэзэжауэ къуажэхэм, щІыналъэхэм щыщІажьэ щэнхабзэмкІэ унэхэм къалэнышхуэ зэрагъэзащІэр а мыхъумыщІагъэхэм щІэблэм зыщадзеиныжьмкІэ, я творческэ зэфІэкІхэм зрагъэужьынуи Іэмал зэраІэм. Республикэм и щэнхабзэ-зыгъэпсэхупІэ Іуэхущ1апІи 147-м я зэфІэкІым зыщагъэужьыну хуейуэ цІыху мин 37-рэ йокІуалІэ. КъБР-м спортымкІэ и министр **Хъэсанэ Ислъам** жиІащ илъэсым зэрыщІидзэрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым спорт зэхьэзэхуэ зэмылІэужьыгъуэу 170-рэ зэрыщагъэзакІуэкІар, абыхэм ящыщу 70-р щІыналъэзэхуаку, урысейпсо, дунейпсо зэпеуэу зэрыщытар. Республикэм щолажьэ спорт школ 48-рэ, спортым зыщІыхьэгъасэ щІыналъэ, спортым хуэхуэныгъэ 1489-рэ, уэрамхэм щыІэ спорт утыку мыинхэр 120-рэ мэхъу. СпортымкІэ министерствэм лэжьыгъэ пыухыкІа иригъэкІуэкІ хабзэм ебэкъуа ныбжьыщІэхэр спортым къыхэшэным теухуауэ.

КІуэкІуэ Казбек зыхуэфащэ Іэнатіэхэм пщэрыльэ ящищІащ творчествэмрэ спортымрэ дихьэх щІалэгъуалэ нэхъыбэ я Іуэхуэхэм къыхашэу абыхэм ядэлажьэну. Іэтащхьэм къыхигъэщащ спортсменхэм щытыкІэ гугъу къиуха ныбжьыщІэхэу афиян зэзыхьэлІэхэм яхэхуэхэм я нэІэ трагъэту нэхъапэм зэрыщІэта хабзэфІхэм хуэкІуэжьын зэрыхуейр.

ЕджапІэхэм щІэсхэм псантхуэм егуауэ щхъуэхъэр зрахьэлІэмэ къапщытэным хуэгъэза лэжьыгъэхэр егъэкІуэкІын зэрыхуейм тесэлъыхьащ КЪБР-м цІыхуэхэр егъэджэныжьмкІэ, щІэныгъэмрэ щІалэгъуалэм я Іуэхуэхмкіэ и министр **Езауэ Анзор**, КъБР-м узынщагъэр хъумэныжьмкІэ и министр **Къалэбатэ Рустам**, Прохладнэ муниципальнэ щІыналъэм и администрацэм и Іэтащхьэ **Журавлев Андрей**, Аруан муниципальнэ щІыналъэм и администрацэм и Іэтащхьэм и къалэнхэр зыгъэзащІэ **АкІэжь Мурат**. Къалэбатэ Рустам и Іуэху еплъыкІэм къыхигъэщащ я сабийхэр мы Іуэхум теухуауэ къезыгъэпщытэн зымыдэ адэ-анэхэм щІыпІэ администрацэхэр епсэлъыпІэн зэрыхуейр.

Наркотикым пэщІэтыным ехьэлІа лэжьыгъэм щынэхъыщхьэхэм ящыщу КІуэкІуэ Казбек къигъэльэгъуар щхъуэхъэм зэщІиубыдэнкІэ шэч зыхуащІ дэтхэнэ зы ныбжьыщІэми щхъэхуэу дэлэжьэнырщ, апхуэдэуи абы пщэрылъ ящищІащ профилактикэ лэжьыгъэм еджакІуэ нэхъыбэ къызэрагъэубыдэну.

НаркотикхэкІэр зэгъэкІуэкІыныр зи лъабжьэ щІэпхъаджагъэхэр къэмыгъэхъуным хуэгъэзауэ ирагъэкІуэкІ лэжьыгъэхэм, апхуэдэ хабзэншагъэхэр къызэпльыдыным теухуауэ зэфІагъэкІхэм я гугъу ящІу къэпсэльащ КЪБР-м къэрал кІуэцІ Іуэхуэхмкіэ и министру щыІэ **Павлов Василий**, Урысейм Тезыхэр зытралъхьахэм егъэпшынныжьмкІэ и федеральнэ къулыкъущІапІэм и управленэу КЪБР-м щыІэм и унафэщІ **Лъыхъ Аслъэн**.

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущ1анІэ.

Уз зэрыщІалэ лІэужьыгъуэщІэм пэщІэту

● Узыншагъэ

Зэрыдунейуэ зыубыда коронавирус уз зэрыщІалэ лІэужьыгъуэщІэм мы зэманым куэд егъэгулэз. МащІэу ужьыхьыжауэ жыхуаІа узыфэр аргуэру къызэрохэж, сымаджэхэр нэхъыбэ мэхъуж.

УРЫСЕЙ Федерацэм и щІэныгъэлІ-къэхутакІуэхэм къагупсыса вакцинэхэр къэрал куэдым къыщалъытащ. «Спутник V», «ЭпиВакКорона», «КовиВак» фІэщыгъэхэр зиІэ вакцинэхэр мы илъэсыр зэрыщІидзэрэ цІыхуэхм щыхалъхьэ ди хэкуми хамэ щыналъэхэми. Къэныкъуэгъэзэу къэнакъым Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэухэри. Мастэр хэлъхьэным псом хуэмыдэу гульытэшхуэ хуащІ мы гъэмахуэм, цІыху куэдым зэхэзекІуэ щаІэ зыгъэпсэхугъуэ лъэхъэнэм. Апхуэдэу вакцинэхэр зыхрагъалъхьэ медицинэ, егъэджэныгъэ, социальнэ Іэнатіэхэм я лэжьакІуэхэм.

Дыгъуасэ апхуэдэ мастэхэр зыхрагъалъхьэ Налшык дэт Печатным и унэм и Іэщ1агъэлІэхэм. Ипэкіи, илъэсым и пІэщІэдзэм, журналистхэм ящыщ куэдым зыхрагъэІуащ вакцинэр. Иджы ар ялъэІэсащ Іэнатіэм и лэжьакІуэ пщІы бжыгъэхэм. Абыхэм халъхьащ «Спутник V», «ЭпиВакКорона» вакцинэхэр, щхьэж зэрыхуэзыІуэм елытауэ. Дохутырхэм къызэрыжраІамкІэ, къыкІэлъыкІуэ мастэ хэлъхьэгъуэр тхьэмахуищ дэкІмэ щыІэнущ.

Уз зэрыщІалэ лІэужьыгъуэщІэм пэщІэтыну псори зыщыгугъ вакцинэр сэбэн Тхьэм ищІ!

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

● Хъыбар гуапэ

Адыгэшхэр Бытырбыху щекIуэкIа шы гъэлъэгъуэныгъэм

«Иппосфера-2021» - арат зэреджэр мэкъуауэгъуэм и 11 - 14-хэм Санкт-Петербург (Бытырбыху) щекIуэкIа шы гъэлъэгъуэныгъэм. Абы хэтащ Адыгейм, Къэбэрдей-Балъкъарым, Къэрэшей-Шэрджэсым икIахэр.

«ШЫХЭМ дунейр зэкъуагъэувэ», - а псалъащхьэм щIэтщ ди гъэлъэгъуэныгъэр зэредгъэкIуэкIыр», - къыддогугашэ Iуэхум и къызэгъэпэщащэкIуэ Мигел Лаурэ гъэ къэси гъэмахуэпэм эхэашэ зэпеуэм зыщыхуагъэувыж мурадхэмкIэ. «Гъэзагуанэшхуэ зэпачауэ щытми, адыгэшхэм я фэм ащ къиуатэркъым, шым нэхърэ адрейр нэхъ бжыьфIэу утыкур ягъэщIэращIэ, сыту жьыпIэмэ, ахэр нэхъ бэшэчу къаIыытэ шы лъэпкъхэм ящI», - дожьу абы Санкт-Петербург кьалэм и «ХъыбарегъащIэхэр».

Адыгэш кьабзэу 9 Санкт-Петербург нэс зыша адыгэ делегацэм нэхърэ нэхъ ин (цIыху 30) екIуэлахэм зэрахэмытам нэмыщI, цей екIуэхэмкIэ зэщцыхуэпыкIа ди щIалэхэм «Ищхъэрэ кьалащхьэ» адыгэпсэ кьыIуагъэкIащ жьпIэмэ, ущыуэнукъым. Абы щыпсэу адыгэхэр я лъэпкъэгъуэхэм кьадэщIынукъзэрекIуэлам и гугъу тщIыхэрккъым.

«Фи Гъуэсу сурэт зытредгъэх хъунэ?» - арат упщIэ псоми апэ итыр. Метрищэр сыхьэт псокIэ ткIуагъ жьпIэ хъунущ», - ягу зэрыхэхъуэр ямыбзыщу жаIэж зэпеуэм хэта щухэм.

«Дэ мыбы ди щыпэкъакIуэкъым, - Iуэхум щыгъуаэз дещI гъэлъэгъуэныгъэм хэта, адыгэшыр щагъэхъу завод Ставрополь крайм щыгъэлажьэ щыхъуэ Аникеев Сергей. – Адыгэш 900-м нэс нобэ хамэ къэралхэм щыIэщ, апхуэдэ бжыгъэшхуэкIэ дуней утыкум ит шы лъэпкъ иджыпсту къэралым иIакъым. ФIыщIэ хэзгъащIну дыхуейт гъэ къэси мыбы дыкъэкIуэн папщIэ зыкъытщIэзыгъаныкъуэ Адыгэ Республикэм и Лыщхьэм. Шу щIалэхэм я мызакъуэу, ди гъуэсу кьакIуэ артистхэм (зи гугъу ищIыр «Абрэдж» къэфакIуэ гупырщ) апхуэдизкIэ цIыхухэм я лъыр къыдэщIагъэплъэри, пхуэIутэнкъыым адыгэхэм я щэнхабзэр кьыщыгъэлъэгъуа пщIантIэ цIыкIум деж щекIуэкIыр».

«Шагъдий вагъуэбэ» зыфIаща унэтIыныгъэм апэ уВыпIэ кьыщихьащ Хьэблэуэкъуэ Алкъэс зытеса Налмэс Iуэхум. ЕтIуанэ уВыпIэр иратащ Гуэгуш Щихьмурад зытеса Легионым. Ещанэр – Нэхущ Зураб и Бибарсым хуагъэфэщащ. «Елтьхэм я нэфI кьыщыхуащ» Къэжэр Аслъэн зытеса Алмазым.

КьыззщIэубыдауэ «Иппосфера-2021» зэхьэзэхуэм къекIуэлIа шыхэм я щытыкIэр кьыщапщытэжьым, ищхьэкIэ зи гугъу тщIа Хьэблэуэкъуэ Алкъэс етIуанэ уВыпIэм и гъуэсу «вице-чемпион» цIэр кьыхуагъэфэщащ.

«Дэ мыбы дыкъыщIэкIуэр ди лъэпкъым и хъугъэфIыгъуэзу къэтIысыт адыгэшращ, - жеIэ Адыгэ Республикэм и «Шу хасэм» и тхьэмадэ Тхьэпщокъуэ Жамболэт, ауэ шым и гъуэсу ди щэнхабзэри кьыздыдохь. Лъэмыжжэр зэпрышын, щэнхабзэхэр зэрыцIыхун хуейщ, нэгъуэщIу уздекIуэкIыфынукъым. Iэмал имыIэу етIанэгъи дыкъэкIуэнущ апэ уВыпIэр здэтхьан папщIэ».

Аникеев Сергей хъыбар кьыззрыдигъащIэмкIэ, бадзэуэгъуэм Франджым щекIуэкIыну шы зекIуэм хэтыну ирагъэблагъащ адыгэ шухэр. Абы зэпищIэнущ Марсель къалэмрэ Парижрэ. Ешы Франджым илъэс зыбжанэ хъуауэ щолажьэ «Адыгэшыр фIыуэ зыльагъуэхэм я зегухьэныгъэ».

«ЗыгуэркIэ пандемием и щхьэусыгъуэкIэ ар кьыдэмыхьулIэмэ, - жеIэ Аникеевым, - БжьэдыгъукъалэР (Краснодар) и Iэгъуэблагъэм франджыхэр, поляхэр, словакхэр, нэмыцхэр, белорусхэр хэту дунейпсо шы зекIуэ зыщцыкьэуIуэ щедгъэкIуэкIынущ».

АпщIондэкъ Къэбэрдей-Балъкъарым «Шэрджэс дерби-2021»-м зыщцыхуагъэхьэзыр.

ЧЭРИМ Марианнэ.

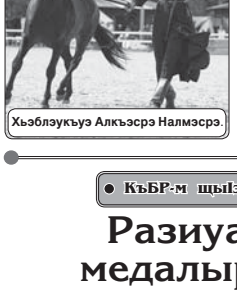

Хьэблэуэкъуэ Алкъэсрэ Налмэсрэ.

КъБР-м щыщу зэпеуэм хэтащ джылахъэстей шууей Iэщыж Залым и Абрэдж хакIуэр и гъусэу.

● КъБР-м щыIэ МВД-м къет

Разиуан жэз медалыр къехь

КъБР-м къэрал кIуэцI IуэхухэмкIэ министру щыIэм и къуэдзэ Мамхэгъ Назир екъуэхъуащ боксымкIэ Урысейм и кубокым екъэлIа зэпеуэм домбеягъ жэз медаль къащыщыхьа я лэжьакIуэ Мэзыхьэ Разиуан.

2021 гъэм мэкъуаугъуэм и 14 - 19-хэм Екатеринбург къалэм щекIуэкIащ Урысейм боксымкIэ командзэ зэпеуэ. Абы хэтащ Урысей МВД-м и «Бахъсэн» къудамэм лэжьыгъэм хуэгъэхьэзырыныжмкIэ и Iэщагъэлl, къэрал кIуэцI къулыкъум и лейтенант Мэзыхьэ Разиуан.

Ди лъахэгъуэ щхьэзакъуэ зэIуцIэхэм 5:0-у щытекIуащ. Ещанэ уВыпIэм щыщIэбэн зэхьэзэхуэм судьяхэр зэдзэарзэныу, Санкт-Петербург щыщ и хъэрхуэрэгъу Iуэщыр хигащIри, командзэм я зэпеуэм домбеягъ медалыр кьыщыхуагъэфэщащ.

Кьыхэгъэщыпхъэщ тхьэмахуэ и пэкIэ Тырныауз кьалэм РОФСО-м щригъэкIуэкIа «Юность России» чемпионатым Мэзыхьэ Разиуан езыр зыхиубыдэ хьэлъагъым (кг 81-рэ) апэ уВыпIэр зэрещыщихьар.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм къэрал кIуэцI IуэхухэмкIэ щыIэ министрым и къуэдзэ полицэм и полковник Мамхэгъ Назир спортсменым и текIуэнгьэмкIэ екъуэхъуащ.

БАХЪСЭН Азэмэт.

● Щэнхабзэ

Нэгъуэщ1 дунейм къыщыхутауэ къыщыхъуат

Иджыблагъэ Налшык кьалэ щыхьэщIащ дуней псом щыцIэрыIуэ, модэм и тхыдэдж, коллекционер, теленэтынхэр езыгъэкIуэкI Васильев Александрэ иригаджэхэмрэ. Кьыхэгъэщыпхъэщ Кавказыр нэхъ гъунэгъу зэриту щыхьэхуэныгъэпэща зекIуэм и кIэух Iыхьэу ар ди щыналъэм къызэрыкIуар. Нэхъ ипэкIэ Псыхубэрэ Кисловодскрэ щыIащ.

ГУПЫР ирагъэблагъэри зыщрагъэплъыхьащ «Madina Saralp» артцентрым.

- Абы и бжэщхьэIум дыззэребакъуэу, дэ нэгъуэщI дуней дыкъыщыхутам ярейщ - пасэрей щэкI, хьэпшыпхэм я мэр зыхэз хьэуам зыщыбгъэнщIыртэкъым. Мэгъу кьару яхэлъым хуэдэт абы щыпIэнкъым. Псом щыкIэпшыпхэмэ, а псом щыкIэпшыпхэм и макъ гуакIуэр щIыгъужу телъыджэт. Дэ ди нэгу щIагъэкIащ Ростоцкий Станислав и «Герой нашего времени» кинофильмым хэта адыгэ пщащэ Бэллэ иусэзэщIауэ щыта кьафэ телъыджэр, - жиIащ «ORLOFF» проектым и редактор, журналист, къэхутакIуэ Орловэ Ольгэ.

Арт-центрым щIэт хьэпшыпхэр яригъэлъагъуурэ, Сэралъп Мадинэ кьызэхуэсахэм адыгэ фащэм и хъыбарыр, абы кьикIуэ гъэзуанэм яхутепсэлыхьащ, Псом хуэмыдэу хьэщIэхэм афIэгъэщIэгъуэну зыпаплъыхьащ бзылъхугъэ фащэм иIэ щхьэхуэныгъэхэр, пасэрей хьэпшыпхэр, сурэтыжьхэр.

Васильев Александр центрым тыгъэ хуищIащ «Фамильные ценности» тхылъыжьхэм и «Лилии» коллекцIэм щыщ хьэпшып гъэщIагъэнхэмрэ. ИужькIэ хьэщIэхэр щIагъэдэIуащ бгырысхэм я фащэхэр дунейпсо киномрэ сценэмрэ къызэрыщагъэссэбэпамрэ къызэрагъэщIэрэщIэжамрэ ятеуэуа псалъэмакъ щхьэпэ.

- Мыр щэнхабзэм и Iэхуущ Iапl э тельыджэщ, лъэпкъ фащэм и тхыдэр егупъуу щахъумэ уардэунэщ, - къриГъэжьащ Васильев Александр зэIущIэм къыщыпсалъэм. - БлэкIа зэманым и Iэужьым хуащI пщIэ лъагэм, сурэтыжьхэм, дыщэкI Iэщагъэм ущымыгуфIыкIынкIэ Iэмал иIэкъым. ТIуащIэу си гуапэщ Сэралъп Мадинэ я псори екIуу кьызэрызэригъэпэщыр, абы кьыдэкIуэу езыми лъэпкъ фащэ гъэщIэгъуэнхэр зэридыр. Iуэхум егупсысауэ ар бгъэдыхьащ. Абы и бостейхэм я щIэупщIэр куэдкIэ егъэбагъуэ езым тхыдэм хуиI э бгъэдыхьэкIэмрэ и арт-центрымрэ. СфIэфIу седэIуащ Орловэ Ольгэ и лекцэм. Си щхьэ: дыдэщ илъэс 25-рэ апэкIэ кьыдэзгъэкIауэ щыта «Красота в изгнании» тхылъыр кавказ модэр джыным лъабжьэ зэрыхуэхъуар. Сэ фIы дыдэу соощIэж фи телевиденэм ХьэгъундокIуэ Елмэсхъан теухуауэ триходэ щыта документальнэ фильымрэ. Абы щыгъуэм журналистхэм документ гуэрхэм хуейуэ лъэIукIэ зыкъысхуагъэзат. Елмэсхъан и дзлъхр си цIыхугъуэ щытащ, пасэрей хьэпшыпхэр фIыуэ илъагъурт, дзэ Iэщ ищу Париж щыпсэуащ. Апхуэдэу сцIыхуу щытащ Черинэ Людмилэ. Ар щыпсэуа унэмэ кьыщIинауэ щыта балет фащэр кьызэрыщэхужрэ куэд щIакъым. Черинэ и сурэт куэд дыди сиIэщ.

Мы Iуэхум кьыдэкIуэу кьыхэзгъэщыну сыхуейщ «Ялэ» федеральнэ каналымкIэ Васильевым щригъэкIуэкI «Модный приговор» нэтын цIэрыIуэм Сэралъп Лалинэ (Сэралъп Мадинэ ипхъу нэхъыжьщ) и диплом лэжьыгъэм хьихьэ щыгъэнынэм я гъэлъэгъуэныгъэ кIэщI зэрыхагъахьар. Адыгэ нэпкъыжьэ зытелъ, иджырей жьпхъэм иту да фоильхъэгъуэхэр куэдым ягу ирихьащ.

- СэркIэ ар махуэшхуэт, кьызэрымыкIуэу сыгуэзващ, а лъэбакъуэ цIыкIур Iуэхугъуэшхуэм сыхуэзышIу кьызолъытэри, сыщогуфIыкI. ФIыщIэ ин фхузощI си Iуэхур кьыздзэзыIыгъаэхэми кьыздзэзыгъэпсынщIахэми. А махуэм зыкъыспызыщIам хуэдиз зэи кьыскуэхтхауэ кьыщIэкIынкъым, - фыщIоджэ Лалинэ Инстаграмым щиIэ напэкIуэцIым.

ТЭРЧОКЪУЭ Дисэ.

● Ди махуэгъэпс

Нобэ Рационализаторхэмрэ инженерхэмрэ я махуэщ

Ар гъэлъэпIэныр, адрей илъэсхэми хуэдэу, мы гъэми мэкъуауэгъуэм и иужьрей щэбэтым тразъэхуащ.

БЛЭКIАМ дриплъэжу кьыхэдгъэщынщи, Рационализаторхэмрэ инженерхэмрэ я махуэр гъэ къэси хэлэтыкIауэ гъэпсыпIэным екъэлIауэ СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым 1980 гъэм Унафэ кьыщтауэ щытащ. Кьыхэдгъэщынщи, а лъэхъэнэр зыужьныгъэм екъэлIа сыт хуэдэ жэрдэмыщIэри ди къэралым псынщIэ дыдэу кьыщапхъуатэ эмант.

Зи гугъу тщIы махуэр зэдагъэлъапIэ Iэщагъэу кьыхахам иригушхуэ инженерхэм, техникэм зегъэужьныным зи гупсысэр тезыуха щIэныгъэлIхэм, проектхэр щагъэхьэзыр IуэхущапIэхэм (бюрохэм) щылажьэхэм, техникэм хуэгъэзауэ абдежым кьыщагупсысакъэр тхылъымпIэм кьрахьу апэ дыдэу зэхэзыгъэувэхэм, къэралым, жылагъуэм дежкIэ сэбэпынагъыншхэ кьэзышIэ бгъэдыхьэкIэщIэхэр кьыхэзылъхьэхэм, абыхэм ящыщу щыхьэт тхылъхэр (автору зэрыщытымкIэ) зратахэр, предприятэхэм я механикэхэм, конструктор Iэщагъэм хуэIэижь гупжьейхэм хэтхэм. Апхуэдэуи, а махуэр зэдыхалIэтыкI Iэщагъэ щхьэхуэ щызрагъэгъуэт еджапIэхэм щIэсхэмрэ абыхэм я гъэсакIуэхэмрэ, техникэр фIыуэ зыльагъуэкмрэ абыхэм я ныбжьэгъухэмрэ.

Тхыдэм дыхэпIъэжу

ЩIы Хьурейм и блэкIам щыщу дызыщыгъуазэм дриплъэжащ, гу лъыдмытэнкIэ Iэмал иIэкъым Iэмэпсымэщ Iэхэр къэгупсысыным, зэхэзгъэувэным зи акъыл тезыуха лъыхъуакIуэхэр димыатэмэ, цIыхухэм, кьэдгъащIэм тыншигъуэ гуэри дахагъи хэдмыльэгъуэжу, ди гъэмыгъэр лIэщIыгъуэкIэрэ адэкIи зэретхьэкIынкIэ хъуну щытыгъам.

ЗэрытщIэщи, тхыдэм и кIуэцIкIэ зэхагъэува, къагупсыса Iэмалхэмрэ Iэмэпсымэхэмрэ куэд дыдэ мэхъу. Абыхэм я нэхъыбэр зыхуэгъэзар, ищхьэкIэ кьызэрыщыхэдгъэщащи, цIыхухэм я псэуныгъэр ипэкIэ гъэкIуэтэныгъэ, егъэфIэкIуэныгъэ. Уеблэмэ, жьыкIэ дыди дымыкIуэу кьыхэдгъэщынщи, джыдэ-уадэ хуэдэхэр ди адэжьхэм кьамыгупсысатэмэ, бжэгъур ди Iэщагъэ мывэр ди пхъэIэщэу щыщыта лъэхъэнэ жьыжьэхэм дакъыдфIэмыкIыфу иджыри кьыздэсым етхьэкIынут.

Пэжщ, щыIащ псэунэгъэм пыщIа Iуэхуэхэр зехьэныр нэхъ кьытпщIэзыгъэпсынщIэ, нэхъ тынш кьытщIэзыщI Iэмалхэр кьыхэзылъхьэхэр, Iэмэпсымэщ Iэхэр кьэзыгупсысэр Тхьэшхуэм хуэмыдэрэзыуэ пэщIэувэжэм ящыщу кьышIалъыта зэмани. Псалъэм папщIэ, апхуэдэ бгъэдыхьэкIэ кьэзэзгъэлъагъуэт (тхыдэр щыхьэт зэрытехьэумкIэ) Урысей кэралыгъуэм и зэфIэгъэувэгъуэм тепщэу щыта Иуан Ябгэр (Грозный). Абы зэрытригъэчныныхьымкIэ, цIыхухэм я гъащIэм щIэ гуэр кьыхэпхьэну ухуитэкъым. ар КъэщIыгъэм, щIыуэпсым пэщIэуэвэу кьилъытэрти.

АрщхьэкIэ, ари зы лъэхъэнэ гуэрти блэкIащ, цIыхухэм я гупсысэм ипэкIэ кIуатэм кьахуэзтемыгъэувыIэжурэ зиужь зэпыту. Нобэрей ди лъэхъэнэмкIэ кьедгъэзэжьынщи, 1929 гъэм кьыщыщIэдзауэ иджыри кьыздэсым ди кьэралым мазэ къэс кьыщыдокI «Изобретатель и рационализатор» зи фIэщыгъэ журнал цIэрыIуэр. Ар апэ дыдэу дунейм кьыщытехьам абы и напэкIуэцIхэм ящыщ зым кьытрадзауэ щытащ физик гъэзэджа Эйнштейн Альберт журналым кьызэрехъэхъуауэ щыта и псалъэ гуапэхэр.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

Мы махуэхэм

Мэкъуауэгъуэм и 26, *щэбэт*

♦Наркоманиемрэ наркотикхэр щэныкъ ебэныным и дунейпсо махуэщ

♦Залымыгъэ зыкIэлъыIэзрахьахэм кьащхьэщыжьыным и дунейпсо махуэщ

♦Азербайджаным Iэщэкl э зэщIэуэзэда и къарухэм я махуэщ

♦Беларусь Республикэм, Туркменистаным я прокуратурэхэм я лэжьакIуэхэм я махуэщ

♦1920 гъэм Налшык и Затишье хьэблэм ялэ санаторэ кьыщызэIуахащ.

♦1938 гъэм КъБАССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и депутатхэр ялэу хахащ.

♦1940 гъэм, ЕтIуанэ дунейпсо зауэр зэрекIуэкIыр кьыльытэри, СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым унафэ ищIащ къэралым и цIыхухэр махуэм сыхьэтийкIэ, тхьэмахуэм къриубыдэу махуихкIэ лэжьэн зэрыхуейм, абы нэмыщI, дакъикъэ 21-рэ нэхъ ягъэ нэхъыбэкIэ лэжьапIэм кьыкIэрыхуар уголовнэ жэуапым зэрыразыпIэнымэ теухуауэ.

♦1941гъэм Гастеллэ Николай кьраудых и кхъухьлъатэр хуиунэтIащ бийм и машинэ, танк куэд щызэхэт щыпIэм. Хахуагъэ кьигъэльагъуэу, бийми хэщIыныгъэшхуэ ириту хэкIуэда Гастеллэ «Совет Союзым и Лыхъужь» цIэр хуагъэфэщауэ щытащ.

♦1945 гъэм СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым унафэ кьыщтащ Совет Союзым и Генералисимус цIэр гъэувыным теухуауэ. А цIэр зэ закъуэщ зэрыфIащар - 1945 гъэм мэкъуауэгъуэм и 27-м ар хуагъэфэщауэ щытащ Сталин Иосиф.

♦1945 гъэм Сан-Франциск щекIуэкIа конференцым къэрал 50-м я лыкIуэхэр кьрыкIэлIэу Iэ щытрадзащ Лъэпкъ Зэкъуэтхэм я Зэгуэхьэныгъэм и Уставым.

♦1954 гъэм СССР-м и Калужскэ областым хьыкъэ Обнинскэ кьуажэм дунейм щыяпэу щаутIыпщащ атомкIэ лажьэ электростанц.

♦1974 гъэм СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм и Президиумым унафэ ищIащ Минск «кьалэ-лIыхъужь» цIэр фIэщыным теухуауэ.

♦2002 гъэм зэхэтащ УФ-м и лъэпкъ кинематографиэр саугъэтэгъуэ «Дыщэ бгъэ» зыфIащар - тыным ехьэлIа апэ гуфIэгъуэ зэхьхьэр.

♦Совет кхъухьлъатэзехуэ-космонавт, Совет Союзым и Лыхъужь **Беляев Павел** кьызэралъхурэ илъэс 96-рэ ирокIу.

♦Кинорежиссёр, ди къэралым щIнэхъ щIэрыIуэ дыдэхэм ящыщ «Белое солнце пустыни» фильмыр тезыха, УФ-м и цIыхубэ артист, Урысейм и Къэрал саугъэтыр зыхуагъэфэща **Мотыль Владимир** кьызэралъхурэ илъэс 94-рэ ирокIу.

♦Режиссёр, КъШР-м и цIыхубэ тхакIуэ **Абдокъуэ Маталио** кьызэралъхурэ илъэс 83-рэ ирокIу.

♦Совет, урысей къэрал лэжьакIуэ, политик цIэрыIуэ, УФ-м и Компартым и унафэщI **Зюганов Геннадий** и ныбжьыр илъэс 77-рэ ирокIу.

♦Италием щыщ футболист цIэрыIуэ, къэралым и гуп кьыхэхамрэ «Милан» командэмрэ илъэс куэдкIэ я капитану щыта **Мальдини Паолэ** и ныбжьыр илъэс 53-рэ ирокIу.

♦«Черкес хэку» газетым и лэжьакIуэ **Туаршы Иринэ** кьыщалъхуа махуэщ.

♦«Адыгэ псалъэ» газетым и корреспондент **Багъэтыр Луизэ** кьыщалъхуа махуэщ.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэриты-кIэ, Налшык пшэр техьэ-текIуэ щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 29 – 30, жэщым градус 20 – 22-рэ щыхъунущ.

Мэкъуауэгъуэм и 27, *тхьэмахуэ*

♦Бдзэжьей ещэным и дунейпсо махуэщ

♦Тропик мэзхэр хъумэным и дунейпсо махуэщ

♦Урысейм и щIалэгъуалэм я махуэщ

♦Осетие Ипщэм и щIалэгъуалэм я махуэщ

♦Таджикистаным и лъэпкъ зэкъуэтыныгъэм и махуэщ

♦Узбекистаным щагъэлъапIэ печатымрэ щIыхубэ хьэрыпарагъащIэ Iуэхущ Iапl эхэмрэ я лэжьакIуэхэм я махуэр

♦Туркменистаным щэнхабзэмрэ гъэзэджэмрэ я лэжьакIуэхэм я махуэр щагъэлъапIэ

♦1709 гъэм Пётр Езанэм дзэм и совет-тыр зэхуищэри унафэ ищIащ шведхэм Полтавэ дэж лIэнкъэнэну щапщIэтыну. А зауэм, зэрытщIэщи, урысеидзэр щытекIуащ.

♦1754 гъэм Урысейм и императрицэ Елизаветэ Пётр и пхъур арэзы тезыхуащ ЩIымахуэ уардэнэм и проектым, Италием щыщ архитектор Растрелли игъэхьэзырам.

♦1834 гъэм Киев университет кьыщIэзIуахащ.

♦1865 гъэм Урысейм кьыщIэзрагъэпэщ гъэзу зэпыщIэныгъэхэмкIэ министерствэ.

♦1905 гъэм «Потемкин» кхъухьым кьулыкъу щызыщIэхэм зыкъаIэтащ.

♦1910 гъэм III Къэрал Думэм кьищтащ Министрхэм я советым и унафэщI Столыпин Пётр мэкъумэш Iэнатlэм зэхъуэкIынигъэхэр щегъэкIуэкIыным теухуауэ кьыхилъхьа законыр.

♦1919 гъэм Ипэ дунейпсо зауэр зэриухам теухуа зэгурыIуэныгъэм Версаль Iэ щытрадзащ.

♦1979 гъэм «КъБР-м и цIыхубэ тхакIуэ» щэ лъапIэр ягъэуващ.

♦Совет актёр цIыриIуэ, композитор, Урысейм и цIыхубэ артист **Хмельницкий Борис** кьызэралъхурэ илъэс 81-рэ ирокIу.

♦Урысей политик, философие щIэныгъэхэм я кандидат **Юшенков Сергей** кьызэралъхурэ илъэс 71-рэ ирокIу.

♦Урысей композитор, продюсер, УФ-м щIыхь зиIэ и артист **Дробыш Виктор** и ныбжьыр илъэс 55-рэ ирокIу.

♦Урысей уэрэджыIакIуэ, Тэтэрстаным и цIыхубэ артисткэ, «Евровидение» зэпеуэм етIуанэ уВыпIэр щыхьэщыхьа **Алсу** и ныбжьыр илъэс 38-рэ ирокIу.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэриты-кIэ, Налшык пшэр техьэ-текIуэ щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 29 – 30, жэщым градус 20 – 21-рэ щыхъунущ.

Мэкъуауэгъуэм и 28, *блыщхьэ*

♦Адыгэ Республикэм и къэрал суверенитетым теухуа декларацэр кьыщащта махуэщ

♦Белоруссием и щIалэгъуалэм я махуэщ

♦Украинэм и Конституцэм и махуэщ. 1996 гъэм Украинэм и Радэ Нэхъыщхьэм зы жэщым кьриубыдэу кьыщтауэ щытащ къэралым и КонституцэщIэр.

♦Къэзахъстаным щагъэлъапIэ связьымрэ къэрал ерыскъыгъэщIэ Iэнатlэхэмрэ я лэжьакIуэхэм я махуэр

♦1779 гъэм пащтыхь гуащэ Екатеринэ ЕтIуанэм къыдигъэкIащ Москва псы зэрыкIуэ бжьамийхэр укъуэдиимыным теухуа унафэ. А лэжьыгъэр илъэс 25-кIэ зэрыкIащ.

♦1912 гъэм Урысейм щыIэ Версаль гъэпэщыжащ зэзыгъэкIуж судыщIэхэм я къулыкъуэр. А Iуэхущ Iапl эр 1889 гъэм зэхуащIыжауэ щытат.

♦1919 гъэм Франджым щыIэ Версаль уардэунэм Iэ щытрадзащ Ялэ дунейпсо зауэр зэриухам щыхьэт техъуэ дэфтэр нэхъыщхьэм - мамырыгъэ зэгурыIуэныгъэм.

♦1919 гъэм Лъэпкъхэм я Лигэ къызэрагъэпэщащ.

♦1933 гъэм Москва щыщIадзащ абы щыджанхэр дзгъэIэпхъукIыным пыщIа Iуэхум. Апхуэдэ щыкIэкIэ, къалащхьэм дашауэ щытащ а лъэпкъым щыщ щыкIу 5470-рэ.

♦1941 гъэм нэмыцI-фашистыдзэхэм Белоруссием и къалащхьэ Минск ярубыдащ. Ар бийм иIыгъащ 1944 гъэм бадзэуэгъуэм и 3 пщIондэ.

♦1944 гъэм фашистхэм кьыIэщIагъэкIыжащ Петрозаводск къалэр - а зэманым Карело-Фин ССР-ру щытам и щыхьэрыр.

♦1946 гъэм Горький къалэм дэт заводым кьыщыщIагъэкIыу щIадзащ ГАЗ М-20 «Победа» автомобиль псынщIэр.

♦1948 гъэм Архитектурхэм я дунейпсо зэгухьэныгъэр кьыщызрагъэпэщащ.

♦1991 гъэм Будапешт щекIуэкIа зэIуцIэм кьыщащта унафэм иткIэ иткIэ зэбграуТIыпщыкIыжащ Экономикэм щызэдзэкIэныжмкIэ советыр (СЭВ), 1949 гъэм кьыщыщIэдзауэ лэжьар.

♦Iуащхьэмахуэ япэ дыдэу дэжь адыгэлI **Хьэщыр Чылар** кьызэралъхурэ илъэс 223-рэ ирокIу.

♦ТхакIуэ, щIэныгъэлI, генеалогиемкIэ дунейпсо академиемии (Париж) ЩIДАА-ми я член-корреспондент **Махъсидэ Анатолэ** кьызэралъхурэ илъэс 77-рэ ирокIу.

♦ТхакIуэ, журналист, режиссёр, УФ-м и Къэрал саугъэтыр зрата **Бодров Сергей** и ныбжьыр илъэс 73-рэ ирокIу.

♦Урысей актёр, режиссёр, усакIуэ, жылагъуэ лэжьакIуэ, УФ-м и цIыхубэ артист **Панкратов-Черный Александр** и ныбжьыр илъэс 72-рэ ирокIу.

♦Совет спортсмен, Олимп ДжэгуакIэ лэжьакIэ кьызэдэжэныкIэ плIэнэйрэ я чемпион хьуа, СССР-м спортымкIэ щIыхь зиIэ и мастер **Зимятов Николай** и ныбжьыр илъэс 66-рэ ирокIу.

♦Урысей спортсменкэ, жылагъуэ лэжьакIуэ, художественнэ гимнастикэ спорт лIэужьыгъуэм щIыхь зиIэ и мастер, дунейпсо зэпеуэ кьудыкIыгъэкIуа **Утяшевэ Лийсан** и ныбжьыр илъэс 36-рэ ирокIу.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэриты-кIэ, Налшык пшэр техьэ-текIуэ щыщытынущ, плIэпэ-плIэпэкIэрэ уэшх кьыщIешхынущ. Хуабэр махуэм градус 27 - 28-рэ, жэщым градус 20 - 21-рэ щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар
ЖЬЭКIЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Уи нысэ уигу ебгъамэ, уипхъу ешхыдэ.

Лэжьыгъэм пащэ

● Гъуэгухэр

Псынэдахэ-Дзэлыкъуэдэс-Дженал-Каменномост жылагъуэхэм гъуэгу лэжьыгъэхэм щыпащэ.

КИЛОМЕТР 11,5-рэ си кIыхьагъ кьуажэ кIуэцI гъуэгухэм тIууэ зэтелъабжьэ быдэ яIэщ. КьагъэщIэрэщIэжыр сантиметри 5 зи Iувагъ щыхьэфэрщ. Мэлыжьыхьым хуэзэу километр 1,5-р кьрахьэлIамэ, иджыпсту абы хуэдитIкIэ щIрагъэгъуну хунэсащ. Асфальтым кьыдэкIуэу, гъуэгу дамыгъэхэр, уэшхыпсыр зыдэлъадэ кIэнаугъэхэр, зи гугъу тщIа кьыжьэхэм я лъэс зекIуэлIэпхэр зыхуэI хуагъазэ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым транспортымрэ гъуэгу хозяйствэмкIэ и министерствэм зэриубзыхуамкIэ, «Гъуэгуфl шынагъэнщэхэр» лъэпкъ проектым хиубыдэу зи яужь ихьа Iуэхур мы гъэм кьриубыдэу зэфIэкIынущ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Щхьэлахъуэхэ я нанэм и гущэкъу уэрэдыр

● Фэеплъ

**Зауэжь блэкIам и лажьаер зылъэмыIэса унагъуэ щылэкъым. ЦIыхум къаридза удын бзаджэр нобэр къыздэсми кIыжакъым. Иужьрей зауэлIым и мащалIэ игъуэтыжыкъункIэ зауэм кIэ иIэнукъым, ауэ сытми жалэкъым. Зауэ губгъуэм ижьы и быным пэпльэу, жылэм эздай гуIэгъуэщ жалэу мафIэм кърисыкI я гущIэр ящщхуу зи гъащIэ Iыхьэр зыхьа адэ-анэхэр дунейм эзрехьырэ куэд щIакъым. ЗэуалIэм Iухьахэм япэплъэу зи щIалэгъуэ дахэр лэгъунэ нэщщым щIэсу къэзыхьа, нэчыхь хьэкъкIэ зэувэлIа щхьэгъусэхэм зи гугьапIэ нэхуэхэр яхуэзыхьума фызабэхэр ноби щыIэщ. Адэм и Iэфыр зыхэзымыщIа быну, ахэр ягу къыщыкIкIэ нэпсыкIэр щIэзыгъэжьыр зеиншэу къэнар дапщэ хъурэ? Зы цIыху пэщIыным уреудэкI, и кIуэдыкIэ хуэами и щхьэ кърикIуэми ущыщымыгъуаэзэм дех щхьэлажьэ уещIыпэ. Ви нэгу къыщIэбгъэхьэныр хьэлъэ дыдэщ бынибгъу-пщIы дигъэкIыу зыри къызыхуэмыкIуэжа анэм игъэвар зыхуэ-дизыр...

АДЫГЭ тхакIуэ Къуиикъуэ Налбий иIэщ «Абазэхэхэм я анэ» тхыгъэ гукъуГъ. Зи щхьэгъусэрэ зи кIуиблрэ зауэм дзэзыгъэкIа Амдзэхъан щхьэкIуэр къыщыхуэкIуэм, «Хэт дэкIами, и жылэ щхьэкIэщ щIыдэкIар. И хэкум щхьэкIэщ. Къэзылъхуахэм щхьэкIэщ. Къилъхуахэм щхьэкIэщ» жиIэгъат, и зы пэпс къудами цIыхум яригъэлъэгуатэкъым. Сыту бэщэчт, сытуи куэд и гум дигъэхуэфрэт адыгэ анэм, адыгэ цIыхубзым жыуеГъэIэ апхуэдэ къыбарэр щыз3эхэпхIэ. Лъэпкъым и гъащIэр къыщыублэрэкIа илъесищэм и кIуэцIкIэ къэхуахэм я зы теплъэгъуэт Къуиикъуэ Налбий ди нэгу къыщIигъэувар. Апхуэдэу щыт пэтми, гур щIэмычу енькъуэкъурт ар адыгэ псалъэр Iэ3эу щыгъэзэпэща тхыгъэщ жыхуиIэ гупсысэм. Ауэ пцIыт... ПцIыт, сыту жыпIэмэ адыгэ анэм апхуэдэ нэщIабжэ куэд иужькIи и нэгу щIэкIыну Тхьэм къыхуиухат...

Шапсыгъ лъахэр Къэбэрдейм пэжьыжьэми, адыгэ щIынальэщ. Нобэ хы Iуфэм зыщагъэпсэхуну кIуэ ди лъэпкъэгъу куэдым аркъудей я пщIыпIэхэр къыхэхуэрыкъым абдеж зэгуэр адыгэбзэр щыIуу, адыгэ хабзэр щызэрахьэу адыгэ жьлэшхуэ зэрисар. Урыс-Кавказ зауэм и мафIэсым хиохьа шапсыгъ жьлэр зэгуэр фоупсыр къызыщIэж къъужь хадзэжм, бжьэ зехуэным, шылэ Iуданэ зэIущным зэрыхуэIэпэIэсэм цIэрыIуэ ищIауэ дунейр щызэблэкIырт. Арцрьокъэ...

Адыгэ Хэкур щыкъутэм, щтапIэ ихьэжауэ, щIыпIэ-щIыпIэкIэрэ бгылъэм кьинауэ ис адыгэхэр зэхуэсыжурэ псэупIэхэр яхуэхэжырт. Апхуэдэу, Тлъапсы пэмыжьжьэу, Псыуцухъу дех, зы къуажэ къыщыкIэхужащ. Псыуцухъуэр псыежэж цIыкIу щхьэкIэ, кIыимэ, Iэп зэрыхъум, ятIэпсыр ирихьэхрэ нэрп пэри ихьу кьиззэрызэрыкIым щхьэкIэ, абы и Iуфэм Iус кIуажэм Фекиикъуэкъэ еджащ. Щхьэлахъуэ Хьэкlашэ и унагъуэр къеклуэлIэжаxэм ящщIти, зэрыпсэун Iуэху, гугъумрэ мыхъумрэ кIыхьэрелън зэрихуэрт. Хьэкlашэ цIыху Iэпщlэ-лъапщIт, мэзым и пIалъэр ящIэрти, пхъэ къыхъжагъуэ хьэщ, щIыхьэр Iухьэ-Iукъыи и унэхэм щыпэкIурт - хэти выгу, гу шэрхъ, губжьэ къэщIэупщIэрт, хэти хьэкъущыкъуэхэкI щхьэкIэ къелъэIурт. Псапи хищыкIыкIы, гуапи ищIэфу, и фэри къимыщу жыхуаIэм хуэдэу псэун езыгъэжьэжа Щхьэлахъуэ Хьэкlашэ икIи Iуэрыуатэ ныбэт. Натыхъуейкэм я хъыбархэм къыщегъэжьауэ Къэбэрдейм я тхыдэжьхэм щыщIэкIыжу зыхимыщIыкIрэ зыщымыгъуазэрэ щыIэтэжьым - пщыжьхьэхэ хуэмэ я къуажэ лIыжьыр и хьэщIэщым щыз3эхуэсырт, нэху щыху щыуэрщэу. Дауи, апхуэдизе цIыхур зи унэ кIыхьэ Хьэкlашэ и быннми и нэIэ ятригъэкIыртэжьым - бгъащхъуэм и гур ягуш, шапсыгъым и хабзэр я фащэщ, жалэу был дыгъэ къыщIэхъуащ.

Хьэкlашэ и уахъыр къэсу дунейм щецхьжьыну, и къуэм - Къасболэт - уасэпэ хуищIыжащ: «Си Гъащ1ам сызытелэжьащ ди напэращи, умыгъэуIуп, ар хъумэ, мыльку къыпхуэзгъэнэри араш». Къасболэт и адэм и псалъэм текIакъым, хуэпэжащ. Фекиикъуэ къуажэ цIыкIум удыхьарэ цIыхур щыбгъэуэршэркIэ, фIэкIыпIэ имыIэу Щхьэлахъуэхэ я гугъур хъэжинущ. Къасболэт и цIэр псалъэм къыщыхэхуэкIи, ар зэхэзыхаэу щысхэр нобэ хуэтэджьынущ, апхуэдизкIэ и дуней тетыкIэрэ псэукIэкIэ пщIэ зыхуригъэщIащи. «Хьэкlашэ напэм тельэщIыхьамэ, Къасболэт ар игъэцIууат» жаIэ фIеикъуэдэсхэм.

Феикъуи нэгъуэщI зы псалъэ щызэхэпхынущ: «Къасболэтрэ анитIым я бынщ» жаIэу. Къасболэт япэ щхьэгъусэм щIалилIрэ хъыджэбзитIрэ дигъуэтауэ ар дунейм екъжри, нобэ зи цIэри зи щхьэри адыгэ анэм и щапIэ хуэ щхьалъэ1ъ, Чэбэхъан, Къуэшхэм и пхъур, кьишэжат. Къасболэтрэ Чэбэхъанрэ сабий щIыкIытху зэдапIащ. Езым къыщIэхъуэжа щIалихьмрэ хъыджэбзищмрэ япIуимыдзу Чэбэхъан иплащ къызыхьха сабий быныр, анэ зиIэм яригъэхъуэпсакъым, щыгъныжджэ ищIакъым, и щхьэмэжэлIакъым. ЗэрагIэуэтэжымкIэ, Къасболэт бзыльхугъэ нэжэгужат, сыт хуэдэ гугъуехь кьыпэщIэмыхуэми, ятпэщIакIэ Iэ3эхъэрти, ятIапнэт щызэфIихыр. Ауэ гъэщIэгъуэныр аратэкъым - псоми тельыдж къащыхьэр абы хилъхьэ гукъыдэжьмрэ гуныджьмрэт. ЗэфIэхьигъуейуэ къэлъагъуэ Iэхуэм гушыIэрэ уэрэдкIэ пежьэрти, къарууэ хилъхьэр къызэдрихьр умыщIэу ар зыхуей хуигъаазэрт. Щыым елэжь унагъуэт зыхьыжькIари, Чэбэхъан щIым и фIэгъущ хужаIэу ар Хьэлъэдаiуэр, хилъхьар къэхъуIэу, бзаь хъуауэ кърихьлIэжырт. Сыт хуэдэ Iэхуэми зэкIэIпIэ зэриIэр хьэкъыу и фIэщ хъурт, ар дахэкIэ пхуэзфIэмыхмэ, ущIеуэлIэни щымыIэу къилъытэрт. Чэбэхъан и псалъэхэм ящIыщщ: «Дунеижьыр дахэ дэгуащэкIэщ къызэригъэщIари, щIытIыкIу псори дахэ гуращэкIэщ зэрызэфIэтхьн хуейри». Дунейм тетыхункIи абы текIакъым.

Чэбэхъан и гум фIырэ дахагъэу илъар зыхуэдизыр кьрипщIэну зы щапхъэ дахэ щыIщ. Гъавэр кърахьэлIэжарэ цIыхур и уэн щекIуэлIэжа зы пIалъэ гуэрым хуигъазэрт, Къасболэт и япэ бынир иришажьэрт, я анэшым хьэщIапIэ ищэрт. Быным я нэхъыжь Щауэбзэкъуэ гублащхъэм дэсу, езыр сабийкъэм яхэсу, гъавэу кърихьэлIам анэш Iыхьэкlэ еджэу къыхигъэкIар я хьэщIэ Iусу быныгъэрIэ-анэшитIэгушхуэ кIуэрт. Нысэ къащхьIэ апхуэдэ джэгу иращIэкIыу щытакъым, жалэ, пхъурылъху быныр зыхуащахэм я гуфIэгъуэм апхуэдизкIэ зрагъэIэтырти.

Чэбэхъан фIы быдэу къыгурыIуэрт быныр егъэджэн зэрыхуейр, зыхэт дунейм щIэныгъэншэу зэрыхэмыпсэуКIыфынур. Феикъуэ нобэ нэхъыжьу дэсхэм зэрыжаIэжьмкIэ, Щхьэлахъуэхэ я унагъуэм зы лъэхъэнэ къуажэ сабийр къыдэмыкIыу дэзу дэту щытащ. Бынунагъэушхуэм екIалIэм кърата унэ лэжьыгъэр щагъэзащIэкIэ, ауэ сытми зыгуэр дэфтэрым иратхэрэ щхьэж и Iэхуэкlэ зэбгрыжьжьэтхьам, атIэ гупсэхуу зэпкърахьырт, нэсу зыгурагъаIуэрти, итIанэт щызэхэкIыжыр. КIуэажэ сабийхэм фIыуэ къагурыIуэрт я щхьэ здынэмысхэр, зэхамыщIыкIаxэр Щхьэлахъуэхэ зэрыщагъуэтынури, яфIэфIу абы кIуэрт.

Чэбэхъан къуажэ советым и лIыкIуэу щытауи къаIуэтэж, бзылъхугъэ хасэ Феикъуэ щыIэзэхышари аращ. Къуажэм дэс щIыхьэхэр щIэж-щIэжыну зэхуишэсурэ гумэщIыгъуэ къезыт Iэхъуэгъуэхэр зэрызэфIахынум, лъэпощхьэпо хъунхэм нахуэу ирипсалъэрт. Чэбэхъан и фIыгъэщ адыгэ кIуажитIыр - Феикъуэрэ Нэджыкъуэрэ - зэзэпхъ мывзубэ гъуэгур нэхъ бгъуэ зэращIар, унагъуэщIэхэм щIапIэщIэхэр зэрыщцхупачар, сымаджэжэм щеплъ фельдшер Iэхъущапlэ къызэрыщызэIуахэр, нэгъэщIкуэрри.

Чэбэхъан и анэм къыпихауэ зэд щIэныгъэшхуэ бгъэдэлът. 1930 гъэхэм Iуэрыуатэхэр щитхьжу Шапсыгъ хэгъэгум ита адыгэ IуэрыIуатэхутэ Меркицкэ Рашид иужькIэ игъэщIагъуэу жиIэжу щытащ Щхьэлахъуэ Чэбэхъан зуэцIфэжэм зэрыщцIыгуаэзр, абыхэм зэреIэзэ удз зэмылIэужьыгуэхэр фIыуэ зэрицIыхур, ахэр зэрызэхалъхьэмрэ сымаджэм зэрырахьэлIэ щцыкIэжмкIэ щIэныгъэшхуэ зэриIэр. Фельдшер Iэхъущапlэр Феикъуэ къыщцIэзIуахьыункIэ сымаджэжэм удзкIэ еIэзэу къуажэм дэсар Чэбэхъан и закъуэщ. ИпэжкIпIэкIэ жьлIэмэ, адыгэжэм зэрахьэу щыта удз зэмылIэужьыгуэхэр фIыуэ зэрицIыхур, ахэр зэрызэхалъхьэмрэ сымаджэм зэрырахьэлIэ щцыкIэжмкIэ щIэныгъэшхуэ зэриIэр. Фельдшер Iэхъущапlэр Феикъуэ къыщцIэзIуахьыункIэ сымаджэжэм удзкIэ еIэзэу къуажэм дэсар Чэбэхъан и закъуэщ. ИпэжкIпIэкIэ жьлIэмэ, адыгэжэм зэрахьэу щыта удз зэмылIэужьыгуэхэр фIыуэ зэрицIыхур, ахэр зэрызэхалъхьэмрэ сымаджэм Чэбэхъан и Iыхьэфl хэлъщ.

Зауэр Iэ щIыкIэкIэ зыхэIэбахъэм ящIыщщ Щхьэлахъуэхэ Къасболэтрэ Чэбэхъанрэ я унагъуэр. ЩIалэхъэм къащIыкIалIыджэмэ, и нэпсыр и къуэкъэм яригъэлъэгъуакъым. Къилъхуа-къимылъхуакIэ зэхидзакъым быныр Чэбэхъан, дэтхэнэми ящхьэщыубгъуэуэ псэуат, дэтхэнэми и гур ящIэуэрт. Зауэр къыщежьа махуэм Iэщэр къащтэу дэкIа быным яжриар дэтхэнэ анэмрэ адэмри жаIэрат: къуажэми абы къыдэнэ фи адэжьхэми я напэ тевмэк, бийм фи щIыб хуэмышIэазэ, фезауэ фы ящIэну.

Пшапэр зэкъуэ нэужь, Чэбэхъан щэхуу унэм къыщIэкIыртэ, къуажэ гупэмкIэ кIуэрт, и щIалэхэм япэплъэу. Щхьэ цIыкIуурэ быным якIэлъиуса мы гъыбзэр зэбгъэщIэ хъун щыIэкъым, гущэкъу уэрэд фIэкIа:

Хьшхуэ гущэри къызэрыукъубий, си нану,
Бий фIыцIэжри, уэ сэрмыгуэ,
къызэрохькъэ-тIэ, уэ си нану,
Уэ уи тIасхъэр езмыгъэхьынкIэрэ
си тобэщ, си нану,
Топыжь гущэри сымыгъэгъэнкIэрэ си
псалъэщ, уэ си нану...
Дуней губгъуэри уи зэгъэкIэ-тIэ,
си нану,
Уэ си унаплIэми симызэгъэжрэ-тIэ, си нану,
Уэ зы цIыкIур укъысхуихьыжтэмэ,
уэ си нану,
Псыущхъуэ мыгъуэри згъэгуфIэнтэкъэ,
си нану...
Къуиикъуэ Налбий и «Абазэхэхэм я анэ»
тхыгъэр мыпхуэдэу еух.

«...Абазэхэхэм я пащхьэ ит бзылъхугъэм зыхуигъаазэри, зы зауэлIым къыжриIаш:

- Уи гуIэр жьлэм зыхащIэ, емыкIум зыдумыгъэшу уи гур утIепщIи, уи нэпсыр хуит къэщI.

- Къэмыхъу гуэр къысщыщIакъым, къыщыщIащхэм ящIыщ зы сыхъуэуэ аркъудейщ, - жиIащ Амдзэхан, зауэлIэжм къахэплъэри...

Амдзэхан хьэдэхэм ящащыбгъэдэкIыжам, къурышхъ кIыхьэм я щIыбкIэ дыгъэр щетIысэжкIырт... Езыри, абазэхэ зауэлIэжм щымы нэкIэ игъэжIуатэу, дыгъэр здетIысхьыж лъэныкъуэмкIэ ежьэжащ...

Жэщыр хэкIуэтауэ къуажэм и хьэщIэщхэм ящIыщ зым уэрэд макъ къыщIэIыкIаш:

Абазэхэхэм я анэри дыгъэм
ныдокIуатэкъэ,
ИгъэкIуэтэжахэр напIэ зэтемыхьыр
кIэлъоплъ,
Къытхэмыплъэж лIыхъужьхэм
мы уэрэдыр яхузвгъэIуркъэ,
Хэт и цIэ къивмыIуэми, абазэхэ
анэм ар къилъхуащ...»

Чэбэхъани и насып къихьаклъм и щIалэхэр илъагъужьыну. ЗэрыдзкIэрэ куэд мыщIауэ, зэшхэм я нэхъыщIэ Уэсмэн зауэм зэрыхэкIуэдар ити письмо щимэр Щхьэлахъуэхэ къаIэрыхьащ. Абы иужькIэ зыр зыми иужь ити хьыбар гуаужх Чэбэхъан зэхихьину Тхьэм къыхуихащ. ЦIыхум закъримыгъащIэ щхьэкIэ, анэ тхьэмыщкIэм кIуэцIкIэ игъэй и къуэхэр дуней губгъуэм къыщцIыхьэуэрт, къэнар псэууэ къыхуихьыжыну, я нэгу иригъэпIлъэжыну лъаIуэрт. Анэгур пэльэщакъым апхуэдизе гуаужм. Дунейм щекIыжыными, къыщцхэщыжэм хэхэм яжриаIащ: «СIлIэми сымыгьелI, Iэплlэешхкlэ зрагъэблагъэжьыну си щIалэхэр гуаужх Чэбэхъан зэхихьину Тхьэм къыхуихащ. ЦIыхум закъримыгъащIэ щхьэкIэ, анэ тхьэмыщкIэм кIуэцIкIэ игъей и къуэхэр дуней губгъуэм къыщцIыхьэуэрт, къэнар псэууэ къыхуихьыжыну, я нэгу иригъэпIлъэжыну лъаIуэрт. Анэгур пэльэщакъым апхуэдизе гуаужм. Дунейм щекIыжыными, къыщцхэщыжэм хэхэм яжриаIащ: «СIлIэми сымыгьелI, Iэплlэешхкlэ зрагъэблагъэжьыну си щIалэхэр гуаужх Чэбэхъан зэхихьину Тхьэм къыхуихащ. Си щхьащIэ лъапIэ зэрыхьэнуэн сыщогуфIыкI, си щIалэхэм я псэ щIатар Iэзэу захуэщи, жьлэ Iэзэкъуэщи, хэт жиIэн ахэр лIы къимыльхуэу, анэ имыпIаIуэ... СыкъэзэгъащIауэ сызэкIуэлIэжьым сыхуэзарэзыщ псомкIи...»

1943 гъэм щыщкъэуIум и 14-м Чэбэхъан дунейм ехьжащ. Ар щIалэлъхьа махуэм Хьэлъэдаiуэр, хилъхьар къэхъуIэу, бзаь хъуауэ кърихьлIэжырт. Сыт хуэдэ Iэхуэми зэкIэIпIэ зэриIэр хьэкъыу и фIэщ хъурт, ар дахэкIэ пхуэзфIэмыхмэ, ущIеуэлIэни щымыIэу къилъытэрт. Чэбэхъан и псалъэхэм ящIыщщ: «Дунеижьыр дахэ дэгуащэкIэщ къызэригъэщIари, щIытIыкIу псори дахэ гуращэкIэщ зэрызэфIэтхьн хуейри». Дунейм тетыхункIи абы текIакъым.

Чэбэхъан и гум фIырэ дахагъэу илъар зыхуэдизыр кьрипщIэну зы щапхъэ дахэ щыIщ. Гъавэр кърахьэлIэжарэ цIыхур и уэн щекIуэлIэжа зы пIалъэ гуэрым хуигъазэрт, Къасболэт и япэ бынир иришажьэрт, я анэшым хьэщIапIэ ищэрт. Быным я нэхъыжь Щауэбзэкъуэ гублащхъэм дэсу, езыр сабийкъэм яхэсу, гъавэу кърихьэлIам анэш Iыхьэкlэ еджэу къыхигъэкIар я хьэщIэ Iусу быныгъэрIэ-анэшитIэгушхуэ кIуэрт. Нысэ къащхьIэ апхуэдэ джэгу иращIэкIыу щытакъым, жалэ, пхъурылъху быныр зыхуащахэм я гуфIэгъуэм апхуэдизкIэ зрагъэIэтырти.

Чэбэхъан фIы быдэу къыгурыIуэрт быныр егъэджэн зэрыхуейр, зыхэт дунейм щIэныгъэншэу зэрызэмыпсэуКIыфынур. Феикъуэ

Щауэбзкъуэ

ЩхьэлахъуэЩ Къасболэтрэ Чэбэхъанрэ я щIалибгъуи щыщу адзжь унэм къэзыгъэзэжар Щауэбзкъуэрэ Кърымджэрийрэщ. И нэбжьымрэ узынщагъэкIэ гуныкъуэгъуэ иIэмрэ елыгъуэ Щауэбзкъуэ дзэм дашыну щытакъым. АрщхьэкIэ и къуэш нэхъыщIэхэр дигъэкIыныр къригъэзэгъакъым, я гъусэу дэкIащ.

Хэку зауэшхуэр къхъеин ипжкIэ Щауэбзкъуэ щIым елэжьныныр Iэщ гъэхъунымрэ пыщIауэ Феикъуэ щIэзэкаа колхозым щIлэжьащ. Цыху щэныфIэт, щабэт, зыхэтхэм фIыуэ къалъагъурт. И анэм ещхьу, Щауэбзкъуэ жьлэр къигъэдэIуэфу, къуажэ Iэху зэфIэмыхьэхэр щIэзэблагъэкI зэIущэу щытакъым.

Зауэр къыщыхьеям Щауэбзкъуэ илъэс 40 и ныбжьт, зауэлIэм япэу Iухьахэм ящIыщ. Топыр игъуэрэр пэт и Iэм кьегуаузу кьемыдэIуэж щыхъум, Щауэбзкъуэ зауэм къыIуагъэкIыжат, арщхьэкIэ, 1942 гъэм ирихьэлIэу нэхъыфI щыхъум, дзэм хыхьэжри, Кавказыр, Украинэр, Болгариер, Румыниер, Югославиер щхьэхуит къэзыщIыжхэм яхэтащ. Щауэбзкъуэ и зауэ гъуэгур Будапешт дежь щIихащ. Тбилиси дэт уIэгъэщым къыщIеIэзэу здыщIэлъым, зауэр зэриухам, Текlуэныгъэр къызэрахьам и хьыбарыр зэхихащ.

Щхьэлахъуэ Щауэбзкъуэ зауэм щызэрихьа лIыхъужьыгъэм папщIэ къэралым и дамыгъэ зыбжанэ къыхуагъэфащащ, Дзэ Плъыжьым и Iэтащхьэм къыбгъэдэкI фIыщIэгуапэ тхьлъитхуи къратащ.

Щауэбзкъуэ щалъхуа къуажэм къигъэзэжри, «Шапсыгъ плъыжь» колхозым бригадиру щылэжьащ. 1978 гъэм дунейм ехьжащ.

Кърымджэрий

КЪРЫМДЖЭРИЙ сапёр бригадэм хэтащ. Кавказым къыщригъажьэри, щIалэр Берлин нэсащ. 1943 гъэм Бэракъ Плъыжь орденыр, «Хахуагъэм папщIэ», «1941-1945 гъэхэм екIуэкIа Хэку зауэшхуэм Германием зэрыщыIтекIуам папщIэ» медалхэр кьыхуагъэфащащ.

Зауэм ипжкIэ Кърымджэрий Ворошиловым и цIэр зезыхьэ колхозым и тхьэмадзу щытащ. Къигъэзэжа нэужь, «Шапсыгъ плъыжь» колхозым и Iэтащхьэу ягъэувыжащ. Щхьэлахъуэ Кърымджэрий 1977 гъэм дунейм ехьжащ.

Жамбот

ЩхьЭЛАХЪУЭ Къасболэтрэ Чэбэхъанрэ я бынунагъэушхуэм щыщу нэхъ еджари, щIэныгъэ зыбгъэдэлъри Жамботт. Мэкъумэшыщ1э мы ныбжьыщIэхэм я еджанIэу Тлъапсы къыщцIэIуахар нэхъыфI дыдэу къэзыухахэм ящыщт ар. Еджэнэр си щIасэ Жамбот апхуэдизкIэ жьакIуэти, а еджанIэм шапсыгъ щIалэгъуалэр уэру кьекIуалIэрт. Ипэкlи жьакIи къэзмыхьэуэ Iуэхущ ар. ЦIыхур къыщIэупщIэу Жамбот тхылъ тепIыгъэшхуэ иIащ, спортым хуэбжьу дихьэхырт. Феикъуэ къуажэ комсомолуэ гупым я пашэу щытащ.

Зауэм ипжкIэ Кърымджэрий Ворошиловым и цIэр зезыхьэ колхозым и тхьэмадзу щытащ. Къигъэзэжа нэужь, «Шапсыгъ плъыжь» колхозым и Iэтащхьэу ягъэувыжащ. Щхьэлахъуэ Кърымджэрий 1977 гъэм дунейм ехьжащ.

Жамбот

ЩхЬЭЛАХЪУЭ Къасболэтрэ Чэбэхъанрэ я бынунагъэушхуэм щыщу нэхъ еджари, щIэныгъэ зыбгъэдэлъри Жамботт. Мэкъумэшыщ1э мы ныбжьыщIэхэм я еджанIэу Тлъапсы къыщцIэIуахар нэхъыфI дыдэу къэзыухахэм ящыщт ар. Еджэнэр си щIасэ Жамбот апхуэдизкIэ жьакIуэти, а еджанIэм шапсыгъ щIалэгъуалэр уэру кьекIуалIэрт. Ипэкlи жьакIи къэзмыхьэуэ Iуэхущ ар. ЦIыхур къыщIэупщIэу Жамбот тхылъ тепIыгъэшхуэ иIащ, спортым хуэбжьу дихьэхырт. Феикъуэ къуажэ комсомолуэ гупым я пашэу щытащ.

Жамбот и зэфIэкIыр кьалъытэри, Новочеркасск дэт хабзэхъумэ-хьэкъумыщIэ еджанIэм игъэкIуэуэ щытащ. Абы щIэныгъэ куу щызригъэгъэутам къищынэмыщIауэ, дзыхь кьыхуащIри, Коммунист партым хагъэхьат. Ар иужькIэ абы кьыхуэущIэпэжащ Шапсыгъ щIынальэм и хьэкъумыщIэ нэхъыжьу хахьыжкIэ.

Зауэр къызэрыхьейуэ Жамбот фIэфIу абы дэкIащ, политупафэщIуи зэуалIэм Iуташ. Ростов дэж щекIуэжкIа зауэ гуащIэм къыщигъэльэгъуа лIыхъужьыгъэм папщIэ Жамбот «Хахуагъэм папщIэ» медалыр кьыхуагъэфэщащ зауэ щытащ. Щхьэлахъуэхэ я щIалэр ЩэрАу губгъуэ (Таганрог) дэж щекIуэкIа зауэм хэкIуэдащ.

Атэлыхь

АТЭЛЫХЪ цIыху щэхуу, псэлъэн нэхърэ жаIэм едаIуэнар нэхъ кьищтэу кьуажэм дэсащ. ЕджанIэ зауэ щхьэгъусэ ихуахьыж, ауэ набдзэгубдзапIъэти, езыр-езырурэ и щIэныгъэм хигъахъуэу псэуащ. Колхозым и учётчикыу щытащ, илъэс Iэджэкlэ тхьэмадагъэр щызэрихьащ, Феикъуэ къуажэм комсомол гупхэр щызэхэзэшащхэм яхэтащ.

Атэлыхь зауэм щыдашар 1941 гъэм и бжьыхьэращ. Ар зыхэхуар генерал Кириченко зи Iэтащхьэ Псыжь къэзакъыдзэрщ, абы хэтуи зэуащ. Къэбэрдей-Балъкъэрыр хуит къащIыжыну кьакIуэ советыдзэхэм ирагъэкIуэжI зауэхэм ящыщ зым, Мэздэгу деж щекIуэжкIам, Атэлыхь лIыгъэ щызэрихьэу хэкIуэдащ. ЩIалэм и кIуэдакIэ къуажэм и щхьэ кърикIуамрэ унагъуэм кэздрэ ящIакъым, и хьыбарыр абы и Гъуса зауэлIым Щхьэлахъуэхэ къажриIэжыхункIэ.

Iэюб

ЗАУЭМ ипжкIэ Iэюб Ленинград заготсату Iэхуущ1ам щылажьэу, абы и унафэщIу щытащ. Iэюб бронь жьхуаIэм хуэдэ иIэт, зауэм дэмыкIыну хуитт. Арщхьэкlэ абыхэ и къуэш Хьусенрэ фIырыфIкIэ унэм пхущIэсынухэм ящIащтэкъым. Нэхъыжьхэм ямыщIэу зэкъуэшитIыр 1941 гъэм бжьыхьэку маззу Мейкъуапэ къакIуэхэри, абдеж щызэхаща 26-нэ фочауэ бригадэм и 116-нэ полкым хьыбащ. Мейкъуапэ щыбкIэ зэуалIэм щыIухьэкlэ, нэхъ зыхуэныкъуэну Iэмалхэм щыхуагъэсэ икIи щIэгъэхуэбжьауэ щыхуагъэхьэзыр щIыпIэм маззэ зыбжанэкlэ щыIауэ, 116-нэ полкыр Семастополь къалэр, къалэр зыхъуиуэ дзэм хьыхьэн хуэдэу. Iэюб шыщхьэмыгъаззт, шынэ жьхуаIэр ищIэртэхъым, бийр зэщIэмыкIымэз, езыр къикIуэтынутэкъым. И къуэш нэхъыщIэ Уэсмэн зауэм зэрыхэкIуэдам и хьыбарыр къыIэрихьа нэужь, зэрыпхъуакIуэхэм нэхъри епхъэшэкI хъуащ. Феикъуэ щыщу Iэюб къыдзэзуа и къуажэгъу Нэпсо Долтэджэрий иужькIэ зэрыжиIэжу щытамкIэ, ар мыхъуамэ, зауэлIэм псэууэ кьикIынкIэ Iэмал иIэтэжьым. УIэгъэ хьэлъэ хьууэ лIыыр уэру зыщIэкIа Нэпсор зимыщIэжу губгъуэм кьинат. Зауэр жэщым щыувIым, Iэюб зиплъыхьри, Долэтджэрий игъуэтыжакъым. Псэууэ кьелрэ къуажэм игъэзэжмэ, и адэ-анэми, Нэпсохи, къуажэдэсхэми зэрауплъэжьнур и щхьэм къиджэразэри, щэхуу щIытIым кьикIри маху псом зауэ гуащIэр щекIуэкIа губгъуэм пщыуэрэ ящIыщIа. Нэпсохэ я щIалэр иужьрейуэ щилъэгъуа щыпIэм нэсщ, кьигъуэтри, и джабэм илъу кьыIуилъэфыжауэ щытащ.

ЩIалэ гумызагъэр и адэжь напэм емыпIлъэтэмэ, и гур кьыхалъхьа хабзэм зэримыхуэтэмэ, апхуэдэ лIыгъэ кьыхэмыхуэнри зыхуэIуа щыIэтэкъым. Нэпсохэ я щIалэр псэууэ кьызэрыкIа губгъуэм Iэюб икIуэдащ. Севастополь бийм щызыхъумахэм, щхьэхуит къэзыщIыжахэм я ефпелIым тет цIэхэм дыщэпскIэ хэтхащ Щхьэлахъуэ Iэюб ефIри.

Хьэсэн

ХЬЭСЭНИ щIалэ гупIанэт, мыхъумыщIэм емызэгъ, дэхуэхамрэ зыхуэзэфIэмыкIымрэ сыт щIыгъуи защIэзыгъакъуэ ныбжьыщIэт. Зауэр къыщыхъеймэ, ялэу дэкIаxэм яхэтащ. Хьэсэн Тlуапсыр Кьрым щыIалъэмрэ зыхуэмахэм яхэтащ. 1943 гъэм и мэлыжьыхьэ мазэм десантыдзэм хэту Пщlэмэз (Новороссийск) дэж къэщцетIысхьм, хьэлъэу къауIат. КьеIэзэну къыздаша Бжьэдыгъукъаэл (Краснодар) дэт уIэгъэщым и псэр щыхэкIащ. Хьэсэн зэрыщцымIэжьым и хьыбарыр Щхьэлахъуэхэ я унагъуэм щIэныгъэм я гъусэу губгъуэм итт, лэжьигъэр къэщцирьлIэкIэ, и адэм деж Тlуапсы кIуэрти, кьалэр зыгъэбидзэжм яхьлъэрт. Нэмыцэхэр Феикъуэ къуажэм 1942 гъэм гъэнэгъу къыщыхуэкъым, Асльэнбийрэ и шыпхъу яхуэщIэ Тамарэрэ ягъэIэпхъуэжэм яхэхуащ. Апхуэдизу ахэр Магнитогорск къыщыщIидзащ. Мыбы дэт техникэ IэхуэхэмкIэ Iэщlагъэ щрат еджанIэм тIури щIэтIысхэ щхьэкIэ, Асльэнбий куэдрэ зыщIэжьакъым. И ныбжьым илъэситI хигъахъэри, щIалэр Тюмень дэт дзэ еджанIэм кIуэхэм захэхъэтэхащ. А илъэс дыдэм и накъыгъэ мазэм ар сержант-тIасхъэщIэхыу ипщэ фронтым хьыкъуэ. Асльэнбий Курск дэж щекIуэкIа зауаем хэтащ. Абдеж къыщцIехуэ уIэгъэм еIэзэри, Днепр зэрыкIыIу Белоруссиемрэ Iэхъ щыщынальэмрэ хуит къэзыщIыжахэм яхэтащ. Лы-гъэ зэрихьахэм кьапэкIуэу Асльэнбий «Хахуагъэм папщIэ», «1941-1945 гъэхэм екIуэкIа Хэку зауэшхуэм Германием зэрыщыIтекIуам папщIэ» медалхэр кьыхуагъэфэщащ. 1945 гъэм и бадзэуэгъуэ мазэм зи ныбжьыр илъэс 18 фIэкIа иримыкIуэ щцалэщIэм, и бгъэр медалхэмрэ орденхэмрэ хэлъу, и адэжь унэм кьыгъэзэжащ.

Айдэмыр

ЩхЬЭПАХЪУЭ Къасболэтрэ Чэбэхъанрэ я къуэ нэхъыжь дыдэ Iэлтпхъу и Бынщ Айдэмыр. Унагъуэшхуэм щыщу иужьрейуэ зауэм Iухьари аращ. ПщIантIэм къыдэкI щцалэщIэр Чэбэхъан игъэтIысри жриIар мырат: «Мы къуажэм дэсхэм я щхьэ хэрикIуам нэхъ лей кьыгтщIыщIакъым, си щцалэ. ЗэуалIэм Iухьауэ Iут уи къэушэр щIэзэуэр псэкуГъэ дгъуэтыжын щхьэкIэщ. СлъэкIамэ зэутIипщIынутэкъым, ауэ анэ хьэкъым къищынэмыщIауэ, Хэкуми и хьэкъ тпельщ. ДыззрыIэжьнмэр зэкъэущи, си щцалэ, уи натIэ кьиритхар арамэ, а зэ лIэгъэуэм лIыгъэ хэлъхьэ, ЩхьэлахъуэкIэ ди цIэр дыщэ бжьаблэм ирегъатхэ. Уэ уи псэгуГъэт, уи дахэт, дауэ ар къэбзэжуэн хуейуэ Iэнатlэ уиIэ хъуащи, уи псэ гущымыскъ. «ЛIыхъужьыр» зыхужжеIэ, бийм и Iэщэр уи щIыб щымыгъэгъэжагу. Псом нэхърэ нэхъыфIр, бжеIэн, си щцалэ - къэгъэзэж...» Ар жиIэри а зэм Чэбэхъан и нэпсыр хуэмыуБыдыу кьыфIыщIэжащ.

Тбилиси дэт,

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

Зыгъэхьэзырар ЩХЬЭЩЭМЫЩІ Иэзщ

● Лъэпкъ шхыныгъуэхэр

Дзасэкіэ гъэжьа мэлыл

Мэлылыр аупщІатэ г 30 - 35-рэ я хъэпъагъыурэ, псы щІыІэкІэ ятхьащІ, дзэху тепщэчым иралъхэ, яшыу, шыбжий хаудэ, бжьым ущэба халъхьэри, фІыІуэ зэІащІэ. Абы, зэІащІэурэ, къундэпсо щІыІэ щІакІэ, и щхьэр трапІэж, щІыІэпІэ ягъэуври, нэху кърагъэкІ. А зэманым лыр зэ-тІэу зэІащІэ.

Лыр ягъэжьэн и пэ къихуэу, къундэпсор щІагъэж, лыр Іэнэ гъущэм е пхъэбгъум тракІутэри, лым кІэрыпщІахэр къыкІэрах икІи лыр ягъэжэпхъ. Лы тыкъыр жэпхъахэр дзасэм фІалъхьэри, мафІэ дэпкІэ хьэзыр хъуху ягъажьэ.

Лы жьар тхъуэплъ дахэу, мэ гуакІуи къыхихыу щытын хуейщ. Пщтыру Іэнэм трагъэувэ. Дашх щІакхъуэ, чыржын, хьэлІамэ.

Халъхьэхэр (цІыхухэм Іыхьэ): мэлыл лыпщІэу - г 1200-рэ, къундэпсо - г 2000, бжьыныщхьэ ущэба - г 100, шыгъуу, шыбжийуэ - узыхуейм хуэдизу.

Джэдыкіэжьапхъэ, кхъуей быдэ хэлъу

Джэдыкіэр фалъэм иракъутэри, тхъурымбэ хъуху яудэ. Абы халъхьэ кхъуей Іэщэща, гуэдз хьэжьгъэ, шатэ икІи хьэжьигъэр хэзэрыхьыху фІыуэ зэІащІэ. ИтІанэ а зэхащІар тхъу хъэплъа зэрыт тебэм иракІэ, и щхьэр трапІэкри ягъажьэ. ЗэпыбупщІу, зэбгъэдзэкІыу лъэныкъуитІымкІи тхъуэплъ хъуху бгъажьэ хъунущ. Пщтыру тепщэчым иралъхьэ, пІастэ, мырамысэ дашх.

Халъхьэхэр (зы цІыху Іыхьэ): джэдыкІэу – 2, кхъуейуэ - г 60, гуэдз хьэжьигъэу - г 10, шатэу - г 50, тхъуэу - г 15.

КЪУБАТИЙ Борис.

Агьнокъуэ Лашэ и хъуэрыбзэхэр

Ди нысэ фо

Хужь дахэр лІы иратауэ яшэрт.
- Си бжэІу Лашэ къэуву си дагъуэр имыІутаэ, сыщІэвмыш! – лъэІуащ ар.
Апхуэдэу щІихъум, Лашэ абы хуэусащ.

- Дахэр зыгъэдахэр и набдзитІщ,
И набдзэкІитІри пщІащхъуэкІэщ,
ЛъэнкІапІитІым теуэр и щхьэщщ,
Кхъухыжьыфэу тхылъымпІэр и нэкІущ,
НэкІущхьитІыр дыхьэрэным и пщафэщ,
Фадафэм зи гугъу ягъэш,
Хъуэхъубэр зыхуагъэшу ди нысэ
Гунэсу соусэр, тхьэрыкъуэ,
Тхьэрыкъуэ пщэхугуэурэ Іэхульэху,
Зи нэгум хуитурэ псэуи,
ПсэукІэм и дахэр Тхьэм къуит!
Къуитыну насыпыр щІэращІэу,
Джэджьей бынурэ убагъуэу,
Бэгъуэжари Мэзытхьэм уэ къуит!
Уи гуащэ уи бзэ хуэщабэу,
ТІысыпІэм и щабэкІэ угупсэу,
Нэмысыр нарт хабзэу хузэпхьэу,
Узытемыхьэр уи тхьэмадэжьу,
Уи пщыкъуэжь ухуэбзэ-ухуэдэу,
Цей зыхуэбдым уи щытхъу иІуатэу,
Дунейм утетынкІэ сэ сынохъуэхъу!
Льэдакъэм и махуэр
Мы лъэпкъ Іумахуэм уэ къыхуэгъанэ.
Ди унагъуэм
Бадзэуэгъуэ уэшхыр нытхуэхь,
Хьэ пасэу къэщхьэлъэ,
Уи лъэр щытеувэм щыхъуахъуи...
ХъуэхъубэкІэ сожьу,
Сызэжьыри сыухащ.
Сыухащ, дахэ нысэ,
Ди нысэ фо,
Фом хуэдэу зыхыхьэм къалъагъун,
Уи нитІыр кІыэзтехи, къэбакъуэ иджы!

● Дыщалъхуа щІынальэм

Чёрнэ Речкэ къуажэбгъум Ерчэн Темболэт дригъэщІыхьа «Шато Ерчэн» уардэунэр ди щІыпІэр зыгъэдахэхэм ящыщщ.

● Псалъэжьхэр

Іущыр щэ мэчэнджащэ

♦Щымыіэ умыльыхьуэ, къыпльыхьу умыгъэпуд.
♦Щыуагъэр бгъэзэкІуэжыну емыкІукъым.
♦Ялъагъу псори яІуэтэжыркъым.
♦Нэхъыжьым жьэ ет, нэхъыщІэм гъэзгу ет.
♦Нобзрей Іуэхур пщэдей пумыгъаплъэ.
♦Іуэхуклэ умыгъэунэхуар пцІыхуу жумыІэ.
♦Іущыр щэ мэчэнджащэ.
♦Уэздыгъэр льагэху, нэхур нэхъ жьжьэ едэ.
♦Унэ къыбдимысарэ гъуэсэ къыпхуэмыхьуарэ я хьэл пщІэркъым.
♦Хущхъуэри ебгъэлеймэ, щхьухьщ.
♦«ЖаІащ» жьпІэу, умыщІэ уримыпсалъэ.
♦Зэгурыіуэ я Іуэху псынщІэщ.
♦Зи нэхъыжь едаІуэ и Іуэху мэкІуатэ.

● Къуажэхьхэр

Набжэм тету къэджэрей

Дзы зимыІэу
Удын зыдзырей.

ТетІысхьапІэ Іэта,
Іэтауэ кърахьэкІ.

Быдэу зэІуащэ,
Пщагуэм зэрещэ.

Іэхъуэм и унэ,
Хъуным щахъумэ.

Сабий цІыкІухэм
яхуэбзаджэ,
Набжэм тету къэджэрей.

ДжатэжьитІыр зи Іэщэ,
Іэщ хъушэм я пашэ.
ЖЭУАПХЭР:
Уадэ. Уанэ. Хьы. ЩІакІуэ. Адакъэ. Ажэ.

Зэхэзыльхьар
ЩОДЖЭН Леонидщ.

● Жыжьэ - гъунэгъу

Джэгуакіуэхэр

«Сэ къэрабгъэр зы псалъэкІэ хахуэ, хэкум и хъумакІуэ сощІыф, дыгъум и хьэлыр зыхызогъэн; си пащхьэ кІыиувэфынукъым цІыху бзаджэр; сэ цІыхугъэншагъэм, икІагъэм срабийщ...»

Пасэрей адыгэ джэгуакІуэхэм ящыщ зым къызэринэкІа псалъэщ ар. Тхыдэр щцихьэт тохъуэ адыгэ джэгуакІуэхэм я псалъэм апхуэдэ къару зэриІам. Джэгуакіуэм апхуэдиз пщІэ иІэти, абы и нэмысыр зыкъутэр ягъэпшынэу щытащ.

Дауи, апхуэдизу пщІэ хуащІын щхьэкІэ, джэгуакІуэм и ІэщІагъэм мыхьэнэшхуэ иІэн хуейт. Нэгумэ Шорэ зэритхыжамкІэ, дзэр зауэм щыІухьэм деж джэгуакІуэхэр, шы пщІэгуалэ шэсырти, дзэм и пащхьэ иуэрт: бийм пэува дзэр пасэрей лІыхъужьхэм я хьыбар щІагъэдэІурт, хэкум и щІыхьымрэ и хуитыныгъэмрэ хъумэным цІыхур къыхураджэрт. Зауэр увыІэху, джэгуакІуэхэр лъагапІэ тест, дзэм кІэлъыплъу: хэт лІыгъэ игъэлъагъуэрэ, хэт къэрабгъагъэ къыкъуэща? А псор джэгуакІуэхэм иужькІэ яус уэрэдым халъхьэрт: лІыгъэ зезыхьар ягъэлъапІэрт, къэрабгъагъэ зыдалъэгъуам и цІэри ябзыщІыртэкъым - абы и цІэри жьлэм хэІуэрт. Уэрэдым дэуэгъу иІэтэкъым, абы псалъэ хадзыжьныи джэгуакІуэр хагъэзыхьныи зыри хуиттэкъым. Лыгъэ зезыхьа, хэкум, лъэпкъым папщІэ си псэр зэуапІэм щызыта цІыхум, жьлэм я унафэкІэ, джэгуакІуэхэм уэрэд хуаусырт. ЛІыхъужьыр щІалъхьа нэужь, абы и Іыхьлыхэм джэгуакІуэ цІэрыІуэхэр кърагъэблагъэрт, дунейм ехыжа лІыхъужьым уэрэд хурагъэусын щхьэкІэ. Уэрэдыр яусыху, джэгуакІуэхэм лъэныкъуэ зрагъэзырт. Уэрэдыр яуса нэужь, жьлэм къыдыхьэжырти, цІыхур уэрэдым щІагъэдэІурт. Уэрэдыр цІыхум ягу ирихьамэ, абы дамэ къытекІа пэлъытэти, хэку псор зэлъищІысырт.

Къаэнышхуэ я пщэ дэлъащ адыгэ джэгуакІуэхэм, ахэращ тхьбэз зимыІа лъэпкъым и тхыдэр зыхъумар, нарт хъыбархэр, пшынальэхэр, нэгъуащІ Іуэрыіуатэхэр ди деж къэзыхьэсар. Джэгуакіуэм ищІэн хуейт лъэпкъым и тхыдэмрэ и Іуэрыіуатэмрэ. А псор, дауи, зы джэгуакІуэм и гум ириубыдэфынутэкъым: зым нарт хъыбархэмрэ пшынальэхэмрэ ихъумэрт, адрейм пасэрей уэрэдыжьхэр уахътыншэ ищІырт; бжьамийм епщэри, шыкІэпшынэм еуэри щхьэхуэт. ХьэщІэ къахуепсыхами, ар исыху, хьэщІэщым джэгуакІуэхэр кърашэрт, хьэщІэр уэрэдкІэ, къафэкІэ трагъэун, пасэрей хъыбархэм ирагъэдэІуэн щхьэкІэ...

Адыгэ джэгуакІуэхэм лІэщІыгъуэ кІыхьэ-хэм къыпхахащ, гукІэ яхъумащ Сосрыкъуэ, Бэдынокъуэ, Ашэмэз, Насрэн Жьакіэ, Сэтэней-гуащэ сымэ я хъыбархэмрэ я пшынальэхэмрэ. АфІэкІа фІыщІэ яб-гъэдэмылъатэми, адыгэ джэгуакІуэхэм я цІэр уахътыншэ хъунт.

КЪЭРМОКЪУЭ Хьэмид.

● ЖыІэгъуэхэр

Бжьакъуэм куцІ илъкъым

♦Къуалэбзур мыпсалъэми, уэрэд къреш.
♦Сэ ямылъар жан хъунукъым.
♦Джыдэр дзагуэу мэз умыкІуэ.
♦Дамэ зытемытми, «сылъэтарэт» жеІэ.
♦Бжьакъуэм куцІ илъкъым.
♦Зи щхьэ имытым и гъащІэр хьэзабу ехь.
♦Къуелйр къуелйсызым щІонакІэ.

ПЩЫБИЙ Султіан.

● Псэлъафэр къызэрежьар

Хъудз гъунажэщ

И МЭЛХЭМ ядигъэхъуну мэлыхъуэм елъэІуу, зы щынэ е зы мэл гуартэм хадзамэ, абы зэреджэр хъудзщ. Апхуэдэу хадза хъудзыр, зыхадзар мэл мин хъуми, а гуартэ иным хэзатъэркъым. А гуартэм и дежкІэ ар хамэщи, гъунэм щехъурэхъуэкІыу фІэкІа, зэи мэл гупым и кум къыщыхутэркъым.

Апхуэдэу мэл гуартэ гъунэм къыщызыжьхьэ щынэр е мэлыр кІуэдыгъуафІэщ. Ар ящІэри, куэд щІауэ мэлыхъуэжьхэм хъудз къыІахырркъым.

«Хъудз гъунажэщ» псэлъафэр къызэрежьар мыпхуэдизу жаІэж. Зы гъэ гуэрым гъатхэу мэлхэр Къущхьэхъу хъупІэм яхуну загъэхьэзырырт. Зы тхьэмыщкІэ гуэрым щынэ цІыкІу закъуэ иІэти, гуартэ гуэрым хидзэу Къущхьэхъу игъэкІуэну мурад ищІащ. Мэлыхъуэхэм яхьихьэри, яхэпІэІухъу щІидзащ. АрщхьэкІэ, Іуэхум и пІалъэ зыщІэ мэлыхъуэжьхэм зыми Іахьи ядакъым. Ауэ хъудз пІалъэр зымыщІэ мэлыхъуэ щІалэ гуэрым, тхьэмыщкІэм и хъэтыр илъагъури, мэл гуартэм щынэ цІыкІу закъуэр хригъэдзащ.

Мэлыхъуэм мэл гуартэр Къущхьэхъуэм ихуауэ щигъэхъурт.

Адрей гъэхэм хуэмыдэу, а илъэсым хьэр бийт, абы щхьэкІэ мэлыхъуэхэри нэхъ лейуэ сакъыртэ.

Пщыхьэщхьэм мэлыхъуэ щІалэм и гуартэр хъурыхъуурэ егъэзыпІэм къыщиоужьым, хъудз щыкІур гъунэмкІэ къежжэкІри, чыщэ лъапэм щІэпъэдащ. Дыгъужьыр къежьэу щысыхьэти, ищтэри щІэпхъэужащ.

ЕтІуанэ махуэм мэлыхъуэм хъудз щынэ щыкІур гуартэм зрезхэмытыжым гу щылъитэм, гущІыхьэ щыхъуауэ и гъусэхэм яжриащ.

АрщхьэкІэ, мэлыхъуэ бзаджэжьхэр дыхьэшха къудейщ.

Аущ